સ્વ૦ આચાર્ય શ્રીકર્મસિંહજી સ્વામી સ્મારક-જૈન-શાસ્ત્ર-
માળા મણકો ૩૨ મો

सद्बोध-माला

(જેમા ગૌતમકુલક, ભાવનાકુલક, ગુણાનુરાગકુલક
અને ઉપદેશરત્નમાળા એ ચાર પ્રકરણોનો સમાવેશ
કરવામા આવેલ છે)

[ससंस्कृतच्छाया गूर्जर भाषार्थिता च]

સંપાદક તેમજ સંશોધક—
કચ્છ-આઠકોટી મોટા પક્ષના શ્રીમજ્જૈનાચાર્ય શ્રી
નાગચંદ્રજી સ્વામીના શિષ્ય-મુનિશ્રી રત્નચંદ્રજી

પ્રકાશક—
સ્વ પૂજ્યશ્રી કર્મસિંહજી સ્વામી સ્મારક ગ્રંથમાળા માર્ફત
જીવણલાલ છગનલાલ સંઘવી
પંચભાઈની પોળ અમદાવાદ

સં ૧૯૮૫ વીર સં ૨૪૬૫

કિંમત-વાચન મનન ને નિદીધ્યાસન.

सद्भावना

गाथा -[आर्यावृत्तम्]

अन्नन्नदेसजाया, अन्नन्नाहारवड्ढियसरीरा ।
जिणसासणपवन्ना, सव्वे ते बंधवा भणिया ॥१॥

छाया -

अन्यान्यदेशजाता, अन्यान्याहार वर्धितशरीरा ।
जिनशासनप्रपन्ना, सर्वे ते बान्धवा भणिता ॥१॥

અર્થ—ગમે તે દેશમા ઉત્પન્ન થયા હોય ગમે તે આહાર (ખોરાક) લેતા હોય પરન્તુ જિનશાસનમા પ્રવૃત્ત થયેલા દરેક મનુષ્યો (પરસ્પર) બન્ધુ-મિત્ર (કે એક સરખા) ગણુવામા આવ્યા છે (કે ગણુવા જોઈએ)

गा०-आसंबरो य सेयंबरोय, बुद्धो वा अहव अन्नो वा ।
समभाव भावियप्पा, लहइ मुक्खं न संदेहो ॥२॥

छा०-आशाम्बरश्च श्वेताम्बरश्च, बुद्धोवाऽथवाऽन्यो वा ।
समभाव भावितात्मा, लभते मोक्ष न सन्देह ॥२॥

અર્થ—આશામ્બર-દિગમ્બર હો ! શ્વેતામ્બર હો ! કે બૌદ્ધ હો ! અથવા અન્ય ચાહે તે મત-પંથનો હો ! પરન્તુ જે પુરૂષનો આત્મા સમભાવ વડે ઓતપ્રોત-રગાયનો છે તે પુરૂષની અવસ્ય મુક્તિ થશે તેમા જરા પણુ સંદેહ-શંકા નથી

સમર્પણમ્

સ્વર્ગસ્થ પૂજ્યપાદ આચાર્ય દાદાગુરૂ શ્રી કર્મસિંહજી સ્વામી !

આપશ્રી પ્રભુ હોતા પ્રભુનો અવતાર ન્હોતા ધર્મના સંસ્થાપક પણ ન્હોતા પરંતુ આપશ્રી જૈન સાધુ હતા સંત હતા આચાર હતા જ્ઞાન ભક્તિ-શીલ-તપ-વૈરાગ્યની સમૃદ્ધિ વાળા હતા ધર્મવીર હતા સંયમ નિર્મળ પાળતા હતા સંયમ પળાવતા હતા ભિન્ન ભિન્ન રૂચિવાળા જીવાત્માઓને સદાચાર-સદ્વર્તનનો સદ્બોધ આપનાર સ્વપર આત્માનો ઉદ્ધાર કરનાર, મ્હારા ન્હાનપણથી પરમ ઉપકારક એવા આપશ્રીના અમર આત્માને આ શ્રી સદ્બોધમાળા નામનું નાનકડું પુસ્તક સદ્ભાવે સમર્પણ કરી હું મ્હારા આત્માને કૃતકૃત્ય થયો માનું છું

વસંત પંચમી ૧૯૯૫ | જૈન ભિક્ષુ —
કચ્છ-ભોજાય | મુનિ રત્નચંદ્રજી

॥ ध्यदेऽर्हम् ॥

॥ गौतम कुलकादि प्रकरण संग्रह ॥

॥ मंगलाचरणम् ॥

[१]नमिऊण सिरिवीर,
गुरूमवि गोयम तहोव गारिण।
गोयमकुलगाईण,
छाय यत्थ मह कुव्वे ॥१॥

छाउं-नत्वा श्रीवीर,
गुरुमपि गौतम तयोपकारिणम्।
गौतमकुलकादीना,
छाया चाथमह कुर्वे ॥१॥

અર્થ—શ્રી વીરપ્રભુને નમસ્કાર કરીને તથા ગૌતમગુરૂને તેમજ ઉપકારી એવા ગુરૂને પણ નમીને ગૌતમ કુલકાદિકની (પ્રકરણોની-જૂદા જૂદા વિદ્વાનોએ બનાવેલા વિવિધ ઉપદેશથી ભરપૂર પ્રાકૃત ગાથાઓના સંગ્રહોની) સંસ્કૃતછાયા અને અર્થ (લખવાનો ઉદ્યમ) કરૂં છું ૧

॥ गोयमकुलग-गौतमकुलकम् ॥

इंद्रवज्रा-वृत्तम्

मू० लुद्धा नरा अत्थपरा हवंति,
मूढा नरा कामपरा हवंति।

बुद्धा नरा खंतिपरा हवंति,
मिस्सा नरा तिन्निवि आयरंति ॥१॥

छा०-लुब्धा नरा अर्थपरा भवन्ति,
मूढा नरा कामपरा भवन्ति,
बुद्धा नरा क्षान्तिपरा भवन्ति,
मिश्रा नरा त्रीण्य-प्याचरन्ति ॥१॥

અર્થ—લુબ્ધ (લોભી કે સ્વાર્થી) માણસો અર્થ (પૈસો કે મતલબ) મેળવવામાં-સાધવામાં જ તત્પર હોય છે મૂઢ (મોહમાં ફસાયેલા) મનુષ્યો કામમાં (ઇન્દ્રિયોને પોષવારૂપ વિષયોના વિલાસમાં)જ તત્પર હોય છે બુદ્ધ (તત્ત્વના-વસ્તુના સત્ય સ્વરૂપને જાણનારા) પુરુષો ક્ષમા રાખવામાં જ સાવધાન રહે છે જ્યારે [1]મિશ્ર (કોઈ જાતના નિશ્ચય કે નિશાન વગરના) પુરુષો ઉપરોક્ત ત્રણે બાબતો આચરે છે અર્થાત્ અનુકૂળતા પ્રમાણે પૈસો પેદા કરે, વિષયો સેવે અને સમજણપૂર્વક કે પરાધીનપણે સહનશીલતા પણ રાખે ૧

मू० ते पंडिया जे विरया विरोहे,
ते साहुणो जे समयं चरंति ।
ते सत्तिणो जे न चलंति धम्मं,
ते बंधवा जे वसणे हवंति ॥२॥

छा०-ते पण्डिता ये विरता विरोधात्,
ते साधवो ये समयं (समता) चरन्ति ।

---

૧ મિશ્રપણામાં ઘણે ભાગે શ્રાવક સમકિતી અગર માર્ગાનુસારી (સમકિત પામવાને યોગ્ય) જનો હોઈ શકે

ते सत्यवन्तो (शक्तिमन्तो) ये न चलति धर्मा-
त्ते बान्धवा ये व्यसने भवन्ति ॥२॥

અર્થ—જે વિરોધ થકી (કલેશ-કુસંપ, ઇર્ષ્યા વેર ઝેર થકી) વિરક્ત-વેગળા રહે તે પંડિત જે સત્શાસ્ત્રને અનુસરીને વર્તે (આચરણ પાળે) તે સાધુ જે વીતરાગના ધર્મ થકી (કામદેવ પ્રમુખ શ્રાવકોની પેઠે દેવાદિકોએ ચળાવ્યા છતા પણ) ચળાયમાન ન થાય તે સત્યવંત કે શક્તિમાન્ અને દુઃખમા પણ જે પડખે ઉભા રહી સાહાય્ય કરે તે બંધુ (ભાઈ કે મિત્ર) સમજવો ૨

मू० कोहाभिभूया न सुहं लहंति,
माणंसिणो सोयपरा हवंति ।
मायाविणो हुंति परस्स पेसा,
लुद्धा महिच्छा नरयं उविंति ॥३॥

छा० क्रोधाभिभूता न सुखं लभन्ते
मानासीना शोच परा भवन्ति ।
मायाविन सन्ति परस्य प्रेष्या,
लुब्धा महेच्छा नरकमुपयन्ति ॥३॥

અર્થ—ક્રોધી માણસને સુખની પ્રાપ્તિ થતી નથી (કારણ કે પોતાની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ કોઈ કંઈપણ બોલે કે વર્તે એટલે તરત રાતો પીળો થઈ જાય અને હૃદય તથા લોહી તેનું હમેશાં બળ્યા કરે) માની—અભિમાની માણસોને (ગર્વથી મર્યાદા ઓળંગીને વર્તે કે બોલી નાખે અને તેનુ પરિણામ

કરવો પડે માયા-કપટ કરનાર માણસોને (બીજા ભવમાં) દાસપણું (સ્ત્રીવેદ તિર્યંચપણુ વિગેરે) પ્રાપ્ત થાય છે અને લોભી માણસો અપાર ઇચ્છા-તૃષ્ણાને લઇને (આરંભ, પરિગ્રહ વધારવાથી) નરક ગતિના મહેમાન થાય છે ૩

मू० कोहो विस किं ? अमय अहिंसा,
माणो अरी किं ? हिय मप्पमाओ ।
माया भय किं ? सरण तु सच्च,
लोहो दुहो किं ? सुहमाह तुट्ठी ॥४॥

छा० क्रोधो विष किं ? अमृतमहिंसा,
मानोऽरि किं ? हितमप्रमाद ।
माया भय किं ? शरण तु सत्य,
लोभो दुःख किं ? सुखमाहुस्तुष्टि ॥४॥

અર્થ—વિષ-ઝેર કયુ ? ક્રોધ અમૃત શુ ? અહિંસા શત્રુ કોણુ ? માન-ગર્વ હિત શુ ? અપ્રમાદ (પ્રમાદ રહિતપણુ) ભય શુ ? માયા કપટનું કરવુ શરણ શુ ? સત્ય દુ ખ શુ ? લોભ. સુખ શુ ? સંતોષ ૪

मू० वुद्धी अचल भयए विणीय,
कुद्ध कुसील भयए अकित्ती ।

---

૧ અર્થાત્ ક્રોધ એ ઝેર છે અહિંસા એ અમૃત છે માન એ શત્રુ છે અપ્રમાદ એ હિત છે માયા-કપટ એ ભય છે સત્ય એજ શરણુ છે લોભ એ દુ ખ છે અને સંતોષ એજ સુખ છે

सभिन्नचित्त भयए अलच्छी,
सच्चे ठियस भयए सिरीय ॥५॥

छा० बुद्धिरचण्डं भजते विनीतं,
क्रुद्धं कुशीलं भजतेऽकीर्त्तिः ।
सभिन्नचित्तं भजतेऽलक्ष्मी,
सत्ये स्थितं समजते श्रीश्च ॥५॥

અર્થ—શાંત અને વિનીત માણસને બુદ્ધિ કે જ્ઞાન ભજે છે-પ્રાપ્ત થાય છે ક્રોધી અને કુશીલીયા-લંપટ માણસની (દુનીયામાં) અપકીર્ત્તિ થાય છે અસ્થિર ચિત્તવાળાને દરિદ્રતા પ્રમુખ આપદાઓ આવે છે જ્યારે સત્યમાર્ગે ચાલનારા મનુષ્યને લક્ષ્મી કે સુખ હમેશાં ભજે છે (દુઃખ દૂર નાસે છે)૫

मू० *चयंति मित्ताणि नरं कयग्घं,
चयंति पावाइं मुणिं जयंतं ।
चयंति सुक्काणि सराणि हंसा,
चएइ बुद्धी कुवियं मणुस्सं ॥६॥

छा० त्यजन्ति मित्राणि नरं कृतघ्नं,
त्यजन्ति पापानि मुनिं जयन्तम् ।
त्यजन्ति शुष्काणि सरांसि हंसा,
त्यजति बुद्धिः कुपितं मनुष्यम् ॥६॥

અર્થ—સુકાઈ ગયેલા તળાવોને જેમ હંસ પક્ષીઓ છોડી જાય છે તેમ કૃતઘ્ની (કરેલા ઉપકારને ઓળવનાર) માણસને

*उपेन्द्रवज्रा.

મિત્રો છોડી દે છે ક્રોધાયમાન થયેલા માણસની જેમ બુદ્ધિ ચાલી જાય છે (ભેદ મારી જાય છે) તેમ જય પામતા (અંતર શત્રુઓને જીતતા એવા) મુનિને પાપો (કર્મો) છોડી જાય છે (નાશ પામે છે) ૬

मू० *अरोइ' अत्थ कहिए विलावो,
असपहारे कहिए विलावो ।
विक्खित्तचित्ते कहिए विलावो,
बहू कुसीसे कहिए विलावो ॥७॥

छा० अरोचमाणमर्थे कथिते विलापोऽ-
सत्प्रहारे कथिते विलाप ।
विक्षिप्तचित्तान् कथिते विलापो,
बहून् कुशिष्यान् कथिते विलाप ॥७॥

અર્થ—સાંભળનારને કંઈ પણ (આત્મહિત સંબંધી વાત કહીએ અને જો તેને રૂચતી ન હોય તો તે[1] વાત કહેવી એ વિલાપ કરવા તુલ્ય છે (અથવા ભૂતકાળમાં કંઈ ન બનવા જેવું બની ગયું તેના સંબંધમાં વારવાર કોઈને કહેવું તે વિલાપ તુલ્ય છે)

(અગર અનીતાર્થ-એટલે જેની પાસે કંઈપણ નથી તેવા દરિદ્રી પાસે કોઈપણ વસ્તુની માગણી કરવી તે વિલાપ કરવા બરાબર છે)

---

* अइए अत्थे=अतीतार्थे इति पाठान्तरम् ॥

૧ બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીને ચિત્તમુનિએ આપેલા ઉપદેશની પેઠે-१ उपजातिवृत्तम्

અનિશ્ચિત બાબતમાં અથવા મનતત્વ સમજ્યા વગર કે સંબંધ વગરનું કોઈપણ નિશ્ચયકારી વચન કહેવું તે વિલાપ કરવા બરાબર છે અસ્થિર ચિત્તવાળા મનુષ્યોને કોઈપણ (હિત શિખામણ વિગેરે) કહેવું તે વિલાપ સરખુ છે અને ઘણા કુશિષ્યોને ઉપદેશ આપવો તે પણ વનમા વિલાપ કરવા જેવુ છે [१] ૭

मू० दुट्ठाहिवा दण्डपरा हवंति,
विज्जाहरा मंतपरा हवंति ।
मुक्खा नरा कोवपरा हवंति,
सुसाहुणो तत्तपरा हवंति ॥८॥

छा० दुष्टाधिपा दण्डपरा भवन्ति,
विद्याधरा मन्त्रपरा भवन्ति ।
मूर्खा नरा कोपपरा भवन्ति,
सुसाधवस्तत्त्वपरा भवन्ति ॥८॥

અર્થ—(અનીતિ અન્યાય અને જોર જુલમ કરનારા) દુષ્ટ રાજાઓ પ્રજાને દંડ કરવામા તત્પર હોય, વિદ્યાધરો (વૈતાઢ્ય પર્વતની શ્રેણિઓમા ઉત્પન્ન થનારા મનુષ્યો) મંત્ર સાધવામા તત્પર હોય મૂર્ખ માણસો ક્રોધ કરવામા તત્પર રહે છે, જ્યારે (આત્મસાધન કરનારા) સુસાધુઓ (તો) તત્ત્વની–પરમાર્થની (કર્મથી મુક્ત થવા રૂપ મોક્ષની કે આત્મસ્વરૂપની) પ્રાપ્તિ માટે તત્પર રહે છે ૭

१ ઉત્ત અધ્ય. ૨૭માં બતાવેલ ગર્ગાચાર્યના શિષ્યો

मू० सोहा भवे उग्गतवस्स खंती,
समाहिजोगो पसमस्स सोहा ।
नाणं सुझाणं चरणस्स सोहा,
सीसस्स सोहा विणए पवित्ती ॥९॥

छा० शोभा भवेदुग्रतपसः क्षान्तिः,
समाधियोगः प्रशमस्य शोभा ।
ज्ञानं सुध्यानं चरणस्य शोभा,
शिष्यस्य शोभा विनये प्रवृत्तिः ॥९॥

અર્થ—ઉગ્ર તપસ્યા કરનાર તપસ્વીની શોભા ક્ષ
ક્ષમા (ક્ષમા વગરની તપસ્યા નકામી છે) પ્રશમ (કષાયો
ઉપશમ)ની શોભાસમાધિ-યોગ (આધિ-માનસિક પી
વ્યાધિ-શરીર સંબંધી રોગાદિક પીડા અને ઉપાધિ-સ્ત્રી પુત્ર
દિક કુટુંબ પરીવાર તથા સોનું રૂપુ ઘર ક્ષેત્રાદિકની ચિં
રૂપ પીડા એ ત્રણુ પ્રકારની પીડા વગરની સ્થિતિ) છે જ્ઞ
(સત્સ્વરૂપનું ભાન) અને શુભધ્યાન (ધર્મનું કે આત્મસ્વરૂપ
ચિંતવન) એ ચારિત્ર-સંયમની શોભા અને વિનય-નમ્રત
પૂર્વક પ્રવર્તવુ એ શિષ્યની શોભા છે ૯

मू० अभूसणो सोहइ बंभयारी,
अकिंचणो सोहइ दिक्खधारी ।
बुद्धीजुओ सोहइ रायमंती,

छा० अमूल्यः शोभते ब्रह्मचारी,
अकिञ्चन शोभते दीक्षाधारी ।
बुद्धियुत शोभते राजमन्त्री,
लज्जायुत शोभते एक पत्नि ॥१०॥

અર્થ—ઘરેણાં વગરનો (કદરૂપો હોવા છતાં) પણ બ્રહ્મચારી પુરૂષ (હરિકેશિ મુનિની પેઠે) શોભે છે બાહ્ય (નવ પ્રકારના) તથા અભ્યંતર (મિથ્યાત્વ, વિષય, કષાયાદિ ૧૪ પ્રકારના) પરિગ્રહ રહિત એવો દીક્ષાધારી (સંયમી, નિર્ગ્રંથ કે સાધુ) શોભે છે રાજાનો મંત્રી-પ્રધાન (અભયકુમારની પેઠે) તીક્ષ્ણ બુદ્ધિવાળો હોય તો શોભે છે તેમ જ એકપત્નીવાળો (પરસ્ત્રીનો ત્યાગી તથા એક જીવન-સ્વસ્ત્રી સંતોષ વ્રત પાળનાર) પુરૂષ અથવા એક-પતિ-પતિવ્રતા સતી સ્ત્રી લજ્જા સહિત હોય તે શોભે છે ૧૦

मू० अप्पा अरी होज्ज-णवट्ठियस्स,
अप्पा जसो सीलमओ नरस्स ।
अप्पा दुरप्पा अणवट्ठियस्स,
अप्पा जिअप्पा सरणं गई य ॥११॥

छा० आत्माऽरि र्भवत्यनवस्थितस्य,
आत्मा यशः शीलवतो नरस्य ।
आत्मादुरात्माऽनवस्थितस्य,
आत्मा जितात्मा शरण गतिश्च ॥११॥

અર્થ—જેના યોગ-મન વચન અને કાયા અસ્થિર હોય

છે (અર્થાત્ જે ચપળ ચિત્તવાળો હોય) તેનો પોતાનો આત્મા જ શત્રુ હોય છે શીલવંત જે પુરુષ હોય તેનો આત્મા ધર્મ પામે ધર્મની બાબતમાં (મોહમાં મુઝાયલો હોવાથી) જેનું ચિત્ત અસ્થિર હોય તેનો આત્મા જ દુરાત્મા (દુર્ગતિમાં જનાર દુષ્ટાત્મા) છે અને આત્મા જ્યારે ઈંદ્રિયોને જીતી મનને વશ કરે ત્યારે તે જિતાત્મા થાય એવો તે આત્મા જ સંસારથી બ્હીના પ્રાણિઓને શરણ-આધારભૂત છે અને દુ ખથી મૂકાવી સુખના માર્ગે ચડાવનાર છે ११

मू० न धम्मकज्जा परमत्थि कज्जं,

न पाणिहिंसा परमं अकज्जं ।

न पेमरागा परमत्थि बंधो,

न बोहिलाभा परमत्थि लाभो ॥१२॥

छ० न धर्मकार्यात्परमस्ति कार्यं

न प्राणिहिंसाया परममकार्यम् ।

न प्रेमरागात्परमस्ति बन्धो,

न बोधिलाभात्परमस्ति लाभ ॥१२॥

અર્થ—ધર્મના કાર્ય સરખુ બીજુ કોઈપણ શ્રેષ્ઠ-ઉત્તમ કાર્ય નથી જીવહિંસા સમાન બીજુ કોઈપણ અકાર્ય નથી (દેવ, ગુરૂ ને ધર્મના રાગ સિવાયના બાકી) પ્રેમરાગ-સ્નેહરાગ થકી ઉત્કૃષ્ટ બીજો કોઈ પણ બંધ નથી (બંધનનું કારણ નથી) અને સમકિતરૂપ બોધિલાભ કરતાં વિશેષ (ઉત્કૃષ્ટ) બીજો કોઈ પણ લાભ નથી १२

१ उपेन्द्रवज्रा

मू० न सेवियव्वा पमया परक्का,
न सेवियव्वा पुरिसा अविज्जा ।
न सेवियव्वा अहिमानहीणा,
न सेवियव्वा पिसुणा मणुस्सा ॥१३॥

छा० न सेवितव्या प्रमदा परकीया,
न सेवितव्या पुरुषा अविद्या ।
न सेवितव्या अभिमानहीना
न सेवितव्या पिशुना मनुष्या ॥१३॥

અર્થ—મનુષ્યે પારકી પ્રમદા-સ્ત્રી સેવવી નહિ (પરસ્ત્રી-લંપટ ન થવું) વિદ્યા વગરના પુરૂષોની (ગૃહસ્થ હોય કે ત્યાગી તેમની) સેવા કરવી નહિ (તેના આશરે ન રહેવું) અભિમાની તથા હીન એટલે નીચ માણસોને સેવવા નહિ (તેમના સેવક થવું નહિ) અથવા અભિમાનહીન એટલે જે માણસો લોકોમાં માન-પ્રતિષ્ઠા વગરના હોય તેમની સોબત કરવી નહિ તેમજ પિશુન એટલે ચાડી-ચુગલી કરનાર લોકોની પણ સેવા-સોબત ન કરવી ૧૩

मू० *जे धम्मिया ते खलु सेवियव्वा,
जे पंडिया ते खलु पुच्छियव्वा ।
जे साहुणो ते अभिवंदियव्वा,
जे निम्ममा ते पडिलाभियव्वा ॥१४॥

---

* दशवैकालिक

छा० ये धार्मिकास्ते खलु सेवितव्या,
ये पण्डितास्ते खलु पृष्टव्या ।
ये साधवस्तेऽभिव दनीया (वदितव्या),
ये निर्ममास्ते प्रतिलाभितव्या ॥१४॥

અર્થ—જે પુરૂષો ધાર્મિક-ધર્માત્મા હોય તેમની અવશ્ય સેવા કરવી (તેમનો આશરો લેવો) જે પડિત પુરૂષો હોય તેમને પોતાના હૃદયની શકાઓ પૂછીને અવશ્ય ખુલાસા મેળવવા જોઈએ જે સાધુ-ત્યાગી પુરૂષો હોય તેમને ખરા ભાવથી વાદવા જોઈએ અને જે મમત્વ-મ્હારાપણા રૂપ અહકારથી રહિત સાધુ મુનિરાજ હોય તેમને ઉત્કૃષ્ટ ભાવથી આહારાદિક ચૌ૰ પ્રકારની વસ્તુ અવશ્ય વ્હોરાવવી જોઈએ ૧૪

मू० पुत्ता य सीसा य सम विभत्ता,
रिसी य देवा य सम विभत्ता ।
मुक्खा तिरिक्खा य सम विभत्ता,
मुआ दरिद्दा य सम विभत्ता ॥१५॥

छा० पुत्राश्च शिष्याश्च सम विभक्ता,
ऋषयश्च देवाश्च सम विभक्ता ।
मूर्खास्तिर्यञ्चश्च सम विभक्ता,
मृता दरिद्राश्च सम विभक्ता ॥१५॥

અર્થ—પુત્રો અને શિષ્યો બન્ને સમાન જાણવા (પુત્રો લૌકીક પક્ષે માવિત્રોની આજ્ઞા પાળે તેમજ શિષ્યો લોકોત્તર

1 उपजाति

ધર્મપક્ષે ગુરૂ–આચાર્યાદિકની આજ્ઞા પાળે) કોઈ ધર્મ ન પામતો હોય તો તેને ધર્મ પમાડવામાં ઋષિ–મુનિયો તથા દેવો એ બન્ને સરખા જાણવા સાર અસારના વિચાર વગરના હોવાથી મૂર્ખ માણસો અને તિર્યંચ–પશુઓ બન્ને સરખા [illegible] અને માખી ઉડાડવા જેટલી પણ તાકાત ન હોવાથી દરિદ્રી અને મુવેના માણસો બન્ને સરખા [illegible] ૧૫

मू० सव्वा कला धम्मकला जिणाइ,
सव्वा कहा धम्मकहा जिणाइ।
सव्वं बलं धम्मबलं जिणाइ,
सव्वं सुहं धम्मसुहं जिणाइ ॥१६॥

छा० सर्वां कला धर्मकला जयति,
सर्वां कथा धर्मकथा जयति ।
सर्वं बलं धर्मबलं जयति,
सर्वं सुखं धर्मसुखं जयति ॥१६॥

અર્થ—સર્વ કળાઓને (બહુંતેર અને સ્ત્રીઓની ચોસઠ્ઠ કળાઓને) ધર્મકળા જીતે [illegible] સવ (સ્ત્રી ભોજન દેશ અને રાજ વિગેરે અનેક કર્મ–સંબધી) કથાઓને ફક્ત એકજ ધર્મ કથા જીતે છે (હાથી, ઘોડા, રથ પાયદળ ધન, સ્વજન–કુટુંબીઓ વિગેરે) સર્વ બળોને એકલું ધર્મનું બળ જીતનાર છે અને (ચક્રવર્ત્તી તથા અનુત્તર વિમાન વાસી દેવો વિગેરેના)

---

१ इन्द्रवज्रा

સવ (પૌદ્ગલિક) સુખોને ફક્ત ધર્મસુખ (ધર્મથી-સકામ નિર્જરાથી ઉત્પન્ન થતુ આત્મિક સુખ) જીતનાર છે ૧૬

मू० जूए पसत्तस्स धणस्स नासो,
मस पसत्तस्स दयाइ नासो।
मज्ज पसत्तस्स जसस्स नासो,
वेसापसत्तस्स कुलस्स नासो ॥१७॥

छा० द्युते प्रसक्तस्य धनस्य नाशो,
मास प्रसक्तस्य दयाया नाश ।
मद्य प्रसक्तस्य यशसो नाशो
वेश्या प्रसक्तस्य कुलस्य नाश ॥१७॥

અર્થ—જુગાર રમવામા આસક્ત એવા પુરૂષોના ધનનો (પાડવો તથા નળરાજાના રાજ્યનો જેમ નાશ થયો તેમ) નાશ થાય માસ ખાવામા લુબ્ધ એવા માણુસોના હૃદયમાથી દયા ઉડી જાય છે દારૂ-મદિરા પીવામા રસિયા લોકોની યશ —કીર્તિનો નાશ (અપકીર્તિ) થાય છે અને વેશ્યાને વિષે આસક્ત (તેમજ પરસ્ત્રીગમન કરનાર) એવા મનુષ્યોના કુળનો (કુટુબ પરિવાર વિગેરેનો) નાશ થાય છે ૧૭

मू० ×हिंसा–पसत्तस्स सुधम्मनासो,
चोरी–पसत्तस्स सरीरनासो ।

× उपजाति ।

तहा परत्थीसु पसत्तयस्स,
सव्वस्स नासो अहमा गई य ॥१८॥

छा० हिंसा प्रसक्तस्य सुधर्मनाश,
चौर्यप्रसक्तस्य शरीरनाश ।
तथा परस्त्रीषु प्रसक्तस्य,
सर्वस्य नाशोऽधमा गतिश्च ॥१८॥

અર્થ—જીવહિંસા કરવામાં જે મનુષ્યો રાચેલા હોય તેમનો સાચો ધર્મ નાશ પામે. ચોરી કરવામાં જે માણસ આસક્ત હોય તેના શરીરનો (તાડન તર્જન શૂળી, ફાસી વિગેરે શિક્ષા દ્વારા) નાશ થાય. અને પરસ્ત્રીમાં આસક્ત થનાર પુરૂષના સર્વ દ્રવ્યનો અથવા સર્વ ગુણોનો નાશ થાય તથા પરલોકમાં તે અધમ ગતિ (નરક ગતિ) પામે. ૧૮

मू० [1]दाणं दरिद्दस्स पहुस्स खंती,
इच्छानिरोहो य सुहोइयस्स ।
तारुनए इंदियनिग्गहो य,
चत्तारि एयाणि सुदुक्कराणि ॥१९॥

छा० दानं दरिद्रस्य प्रभो क्षान्ति-
रिच्छानिरोधश्च सुखोचितस्य ।
तारुण्ये इन्द्रिय निग्रहश्च,
चत्वार्येतानि सुदुष्कराणि ॥१९॥

---

१ इंद्रवज्रा

અર્થ—(જેની પાસે લેશમાત્ર પણ દ્રવ્ય-ધન ન હોય તેવ. દરિદ્રી માણસે શ્રમણને દાન આપવુ એ દુષ્કર-અશક્ય છે છતાં પણ ઉત્સાહ લાવે થોડું પણ સુપાત્રને દાન આપે છે તે માણસ અમરસેન વીરસેનની પેઠે મહાન્ સુખદાયક ફ પામે શક્તિ-સામર્થ્ય-પરાક્રમ-બળ હોવા છતાં જે ક્ષમા-સહન શીલતા રાખવી તે દુષ્કર છે સુખના સર્વ સાધનો જેની પા હોય તેવા માણસને ઇચ્છિત-મનગમતી વસ્તુનો ત્યાગ કરવે (ઇચ્છાઓને રોકવી) એ દુષ્કર છે અને તરૂણ અવસ્થામ ભરયૌવનમા ઇન્દ્રિયો (અને મન) વશ કરવા-એ પણ દુષ્કર એ ચારે બાબતમા અશક્યતા હોવા છતાં જે પુરૂષ તે તે આ કરે અર્થાત્-દરિદ્રી છતા દાન આપે પરાક્રમ છતા સહન શીલતા રાખે સુખી છતા ઇચ્છાઓને રોકે અને છતી જુવ નીમા મન વશ રાખે તે પુરૂષ થોડા કાળમાં મોક્ષના સુ પ્રાપ્ત કરી શકે છે યશ-કીર્તિ મેળવે છે અને આ ભવ તથા પરભવ સુધારે છે ૧૯

ઉપજાતિ

मू० असासय जीवियमाहु लोए,
धम्मं चरे साहु जिणोवइट्ठं ।
धम्मो य ताणं सरणं गइ य,
धम्मं निसेवित्तु सुहं लहंति ॥२०॥

---

૧ साहुजणोवइट्ठं = साधुजनोपदिष्टम्-સાધુપુરૂષોએ ઉપદેશેલ (બતાવેલ) એવો પણ પાઠ દેખાય છે

छा० अशाश्वत जीवितमाहु लोके,
धर्मं चरेत्साधु जिनोपदिष्टम् ।
धर्मश्च त्राणं शरण गतिश्च,
धर्मं निसेव्य सुख लभन्ते ॥२०॥

અર્થ—આ લોકને વિષે જ્ઞાની પુરૂષોએ જીવિત-જીવવુ અશાશ્વતું (ટુંક સ્થિતિવાળું) બતાવ્યુ-કહ્યુ છે માટે તીર્થંકરોએ સારી રીતે-વિવિધપ્રકારે વિવેચન કરીને ઉપદેશેલા-બતાવેલા એવા ધર્મનુ આચરણ મુમુક્ષુ-મોક્ષસુખના ઇચ્છક જનોએ કરવુ જોઇએ કારણ કે ધર્મ એજ દુર્ગતિરૂપ અનર્થ થકી ત્રાણ એટલે રક્ષણ કરનાર છે, ધર્મ એજ કર્મરૂપ ઉપદ્રવથી ભયભીત થયેલા જીવોને શરણ-આશરો આપનાર છે અને દુખી પ્રાણિઓને સુખ આપવા માટે ઉત્તમ ગતિનો આપનાર પણ તેજ ધર્મ છે અર્થાત્ એ ધર્મને સેવીને-આચરીને જીવાત્માઓ ઈચ્છિત (અથવા મોક્ષના) સુખ મેળવે છે ૨૦

॥ वन्दे जिनवरम् ॥

॥ भावना कुलकम् ॥

मू० *निसाविरामे परिभावयामि,
गिहे पलित्ते किमहं सुयामि ।
डज्झंतमप्पाणमुविक्खयामि,
जं धम्मरहिओ दियहे गमामि ॥१॥

छा० निशाविरामे परिभावयामि,
गृहे प्रदीप्ते किमहं स्वपिमि ।
दह्यमानमात्मानमुपेक्षे (उपेक्षे),
यद्धर्मरहितो दिवसान् गमयामि ॥१॥

અર્થ—પ્રભુ પરમાત્માને પોતાની સમક્ષ રાખીને પાપભીરૂ અને ભદ્રિક પરિણામી એવો કોઈક ભવ્યાત્મા (જેનું નામ અપ્રકટ [illegible] તે) પોતાના આત્માને પાપરૂપ કીચડ થકી નિર્લેપ નિર્મળ બનાવવા માટે વિશુદ્ધ ભાવના ભાવે છે જેમકે-રાત્રિના પાછલા ભાગે જાગૃત થઈને હું આત્મચિન્તન (ધર્મજાગરિકા કરૂં છું તો મને જણાવામાં આવે છે અને પ્ર. મ. છે કે—આ દેહરૂપી ઘર તે ક્રોધાદિક કષાયો રૂપી અગ્નિ સળગી રહેલ [illegible] તેમાં મ્હારા આત્માને સળગતો જોઈ રહ્યો

* આ કુલકમાં કર્તાએ ચિંતનના નિયમ તરફ લક્ષ્ય રાખતાં દરેક પદનો પ્રાસ મેળવી માત્ર પોતાના હૃદયના ઉદ્ગારો દર્શાવ્યા છે આ ગાથાઓ ઉપજાતિવૃત્તમાં સવાય [illegible]માં આવાં વૃત્તો 'કાવ્ય' તરીકે ગણાય [illegible]

છુ (અગર તેમાં સમજના મ્હારા આત્માની હું ઉપેક્ષા-બેદર
કારી કરી રહ્યો છુ) જે આજસુધી મને ભાસે છે કે-ધર્મ-
અનુગત વગરનો હું ફોગટ દિવસો ગુમાવી રહ્યો છુ છતાં હું
મેં હવે નિદ્રામાં કેમ પડ્યો છુ? અર્થાત્ હવે સમજના ઘરને
પ્રત્યક્ષ જોયા પછી પ્રમાદમાં પડયા રહી ક્ષણ ગુમાવવો એ
મને ઉચિત નથી. ૧

मू० इमस्स देहस्स दुहालयस्स,
किर जीव! लुद्धो ठाणस्स कस्स?।
अन्न सरं किंपि अपिच्छरस्स,
जाया धिई कूवियदद्दुरस्स ॥२॥

छा० एतस्मिन् देहे दुःखालये,
किल जीव! लुब्ध स्थानस्य कस्य [अर्थम्]?।
अन्यत्सरः किमप्यपश्यतो,
जाता धृतिः कौपिकदर्दुरस्य ॥२॥

અર્થ—હે આત્મન્! દુઃખના ઘરરૂપ એવા આ દેહને
વિષે ક્યા સ્થાન માટે (ક્યા સુખ માટે) તું લોભાઈ રહ્યો છે?
તે સમજાતું નથી. ખરેખર તળાવ, કે સમુદ્ર સરખાં બીજાં
પાણીના સ્થાનને ન જોનાર અને માત્ર કુવાને જ સર્વ શ્રેષ્ઠ
સ્થાન માનનાર એવા કુવાના દેડકા સરખી મ્હારી વૃત્તિ
થયેલ છે. ૨

मू० माणुस्सजम्मं तरुउद्भएण,
जिणिंदधम्मो न कओ य जेण ।

तुट्टे गुणे जह बाणक्खएण,
लद्ध गय मज्झ अवस्सतेण ॥२॥

छा० मानुष्यजन्म-तटलब्धेन,
जिनेन्द्रधर्मो न कृतश्च येन ।

त्रुटिते गुणे यथा बाणक्षयेण,
लब्ध गत ममाऽवश्यत्वेन ॥३॥

અર્થ—(સમુદ્રમા પડેલો માણસ જેમ પવનથી પ્રેરાયના મોજાથી અથડાતો કિનારે આવે તેમ અસાર રૂપ સમુદ્રમા પડેલો અને કર્મના યોગે એકેન્દ્રિયાદિ ભવોમા અનેક દુખોથ સડમડતો એવો જે હું તે કંઈક પુણ્યના યોગે) મનુષ્ય ભવ રૂપ કિનારો પામ્યો છતા મેં જિનેન્દ્રપ્રભુનો ધર્મ કર્યો નહિ માટે જેમ ધનુષ્યની દોરી તુટતા હાથમાથી બાણ ત્યાજ પડી જાય પરંતુ આગળ–ધારેલા નિશાને જઈ શકે નહિ તેમ ધર્મ રૂપી દોરી તૂટવાથી–ધર્મ ન કરવાથી પ્રાપ્ત થયેલો મ્હારે અમૂલ્ય મનુષ્ય ભવ મેં ખોઈ નાખ્યો અને (સમુદ્ર કિનારે આવેલો પણ આગળ ન જતા પ્રમાદથી ત્યાજ સૂઈ રહેલો એવો તે માણસ જેમ ભરતી–જ્વાળ આવતા પાછો તણાઈને સમુદ્રમા જઈ પડે તેમ હું પણ) મરીને પાછો સંસારરૂપ સમુદ્રમા પડીને ગોથા ખાઉશ ૩

मू० दुल्लहे वि लद्धे माणुस्सजम्मे,
चिंतामणितुल्लजिणिंद धम्मे ।

पुव्विल्लए किंचिवि दुक्कम्मे,
सुहाण ठाणम्मि अणायरो ॥४॥

छा० दुर्लभेऽपि लब्धे मानुष्यत्व [illegible]
चिंतामणितुल्यजिन [illegible] ।
पूर्विल्लके किञ्चिदपि दुष्कर्मे,
सुखाना स्थान (स्थाने) अनादरोऽसि ॥४॥

અર્થ—પૃથ્વી પાણી અગ્નિ [illegible] વનસ્પતિ બે ઇન્દ્રિય તેઇન્દ્રિય ચઉરિન્દ્રિય [illegible] પંચેન્દ્રિય અને સમૂર્છિમ મનુષ્ય વિગેરે [illegible] અસંખ્યાત અને સંખ્યાત કાળ રહેવાનું હોવાથી) [illegible] પણ મનુષ્યનો ભવ પ્રાપ્ત થયે છતે તેમજ [illegible] પ્રવચન હોવાના કારણે દુર્લભ એવો [illegible] કરતા પણ અમૂલ્ય અને સર્વ ઇચ્છિત [illegible] કરાવનું કારણ શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુનો ધર્મ (ભવ) [illegible] (જૈનકુળમાં જન્મ લેવા છતાં) [illegible] દુઃખ [illegible] એવા કર્મોનો નાશ કરવા માટે ([illegible] માટે) હું કઈપણ આચરણ [illegible] એ ખેદની વાત છે ૪

મૂ૦ चरण चरेउ जइ ना [illegible],
गिहत्थधम्म न [illegible]रमि ।
सव्वस्स गमणे अ [illegible],
पच्छा पण [illegible]

છા૦ चरण धरित्वा यदि नो तरसि,
गृहस्थधर्मं न समाचरसि ।
सर्वस्वगमनेऽर्थे ज्वल्यसि,
पश्चाद् धन जीव ! विलप्स्यसि ॥५॥

અર્થ—હે આત્મન્! જો તું ગૃહસ્થ ધર્મ (શ્રાવકધર્મ) અંગીકાર કરી પાળતો નથી, તેમજ ચારિત્ર ગ્રહણ કરીને (સંયમરૂપ નાવામાં બેસીને) સંસારરૂપ સમુદ્રને જો તું તરતો નથી તો ઘર બાળીને તીર્થ કર્યા જેવું કામ કરનાર તને પાછળથી ઘણો પશ્ચાત્તાપ કરવો પડશે ૫

મૂ૦ विसुद्धय दमणनाणसार,
न धारिय सजमसील भारं ।
सद्दहत्तण तविय नामधार,
वह च मे होइ भवोहपार ॥६॥

છા૦ विशुद्धको दर्शनज्ञानसारो,
न धारित सयमशील भार ।
श्रद्धत्व तदपि च नामधार,
कथ च मे भवति भवोघपार ? ॥६॥

અર્થ—(આત્માને કર્મ મળ રહિત કરનાર એવું) નિર્મળ જ્ઞાન તથા નિર્મળ જ્ઞાનપૂર્વક દર્શન (જીવાદિ નવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ જાણી સુદેવ સુગુરૂ અને સુધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી તે) અને એવા જ્ઞાનદર્શન પૂર્વક શીલ (સ્વસ્ત્રીમાં સંતોષ અને પરસ્ત્રી-ત્યાગરૂપ દેશ થકી બ્રહ્મચર્ય) કે સર્વથા બ્રહ્મચર્ય મેં પાળ્યુ નહિ

તેમજ પંચ આસ્રવોના ત્યાગ રૂપ (સાધુ ધર્મરૂપ) સંયમ પણ સ્વીકાર્યો નહિ. અને (શ્રાવકના કુળમાં જન્મ લેવાથી) જે શ્રાવક ગણાયો તે પણ માત્ર નામધારી થયો અર્થાત્ શ્રાવકપણાના ગુણો ધારણ કર્યા નહિ. તે કારણથી હે પ્રભુ! હું સંસાર સમુદ્રનો પાર કેમ પામું? ૬

मू० देवो जिणो साहुगुरू पसत्था,
जीवाइतत्ताइ नव पयत्था।
मन्नति जे केइ नरा कयत्था,
अच्छंतु ता पंचमहव्वयत्था ॥७॥

छा० देवो जिन साधु-गुरू प्रशस्तौ,
जीवादितत्त्वानि नव पदार्थाः।
मन्यन्ते ये केचिन्नराः कृतार्था-
स्तिष्ठन्तु तावत्पञ्च महाव्रतस्थाः ॥७॥

અર્થ—જિન (રાગ દ્વેષ રહિત) દેવ સાધુ (સ્વપર-હિત-સાધક) ગુરૂ અને જીવાદિ નવ પદાર્થ-તત્ત્વને (અથવા અહિંસા, સંયમ અને તપ રૂપ ધર્મને) જે કોઈ મનુષ્ય માને છે-શ્રધે છે તે પણ કૃતાર્થ (મોક્ષ પામવાને યોગ્ય) ગણાય છે, તો પછી જે પંચ મહાવ્રતરૂપ સંયમ સ્વીકારીને યથાર્થ પાલન કરે છે તેનું તો કહેવુંજ શું? અર્થાત્ તેવા સાધુ પુરૂષો તો કૃતકૃત્ય થયા ગણાયજ ૭

मू० धन्ना मुणी जे चइऊण गेह,
तवेण उग्गेण दमंति देह।

न मन्निय पुत्तकलत्तनेह,
बहुमाणसार पणमामि तेह ॥८॥

छा० धन्या मुनयो ये त्यक्त्वा गृहं,
तपसोग्रेण दमयन्ति देहम् ।
न मानित [यैं] पुत्रकलत्रस्नेहो,
बहुमानसारान् प्रणमामि तानहम् ॥८॥

અર્થ—ધન્ય છે-કૃતકૃત્ય તે મુનિયો ! ! કે જેમણે ઘ
છોડયુ જે સ્ત્રી પુત્રાદિના સ્નેહને વશ ન થયા અને ઉ
તપ વડે પોતાની કાયાને દમે છે તે માટે બહુમાન આપવ
લાયક એવા તે મહામુનિયોને હું નમસ્કાર કરૂં છુ ૮

मू० मायापियाबंधवसयणविंद,
छड्डुज्झिय गेहवावारदंद ।
उम्मूलिय मोहणवल्लिकंद,
पणमामि तेसिं चरणारविंद ॥९॥

छा० मातापिताबान्धवस्वजनवृन्द,
उज्झित [त्यक्त] गृहव्यापार द्वंद्वम् ।
उन्मूलित मोहनवल्लिकन्द [यैं]
प्रणमामि तेषां चरणारविन्दम् ॥९॥

અર્થ—જેમણે માતા પિતા બાંધવ (ભાઈયો) કે મિત્રો
અને સ્વજનાદિ વર્ગને એકદમ છોડયો ઘર સબંધી દ
ઉપાધિઓને તિલાંજલિ આપી અને મોહનવલ્લીના કંદ સરા

મોહને જેમણે જડમૂળથી ઉખેડી નાખેલ છે એવા મહાપુરૂષોનાં ચરણકમળોને હું પ્રણામ કરૂં છું ૯

मू० पुव्विं पि जे णो गिहगुत्तिलीणा,
घित्तु वय गुरुकुलवासलीणा ।
अमुच्छियाऽगिद्ध अदीणवयणा,
कालोचिया जे पालंति जयणा ॥१०॥

छा० पूर्वमपि ये नो गृहगुप्तिलीना,
गृहीत्वा व्रत गुरुकुलवासलीना ।
अमूर्छिता अगृद्धा अदीनवदना [वचना]
कालोचिता ये पालयन्ति यत्ना ॥१०॥

અર્થ—જેઓ પૂર્વે (દીક્ષા પહેલા) ગૃહસ્થાશ્રમમા રાચ્યા નહિ (વિષયોમા લુબ્ધ બન્યા નહિ) અને દીક્ષા લીધા પછી જેઓ ગુરૂકુળવાસમા (ગુરૂ અને વડિલ ગુરૂબધુઓ સાથે રહી વિનય વૈયાવચ્ચ પૂર્વક તેમની આજ્ઞા પાળવામા) લીન થયા તેમજ જેઓ મૂર્છા રહિત (આત્માથી ભિન્ન એવા બાહ્ય પદાર્થો પરના મોહરહિત) રસગૃદ્ધીપણા રહિત અને દીનતા (મુખના કે વચનના દીનપણા) રહિત થયા થકા જેઓ કાલોચિત યત્ના (જે કાળે જે ક્રિયા–સ્વાધ્યાય ધ્યાનાદિ કરવાની હોય તે કાળે તેજ ક્રિયા કરવારૂપ કર્તવ્ય) પાળે છે–બજાવે છે તેમને મ્હારા નમસ્કાર થાઓ !!! (૧૪ મી ગાથા સાથે સંબધ છે) ૧૦

मू० समिइसमिया तिगुत्तिगुत्ता,
सज्झायझाणेसु सयाणुरत्ता ।

संवेगचित्ता विसये विरत्ता,
न मोहपंके मणयं पि गुत्ता ॥११॥

छा० समितिसमितास्त्रिगुप्तिगुप्ताः,
स्वाध्यायध्यानेषु सदानुरक्ताः ।
संवेगचित्ता विषये विरक्ताः,
न मोहपङ्के मनागपि निमग्नाः ॥११॥

અર્થ—જેઓ (જોઈ જોઈ ચાલવું વચનનો શુદ્ધ પ્રયોગ કરવો નિર્દોષ આહારાદિ વસ્તુની શોધ કરવી વસ્ત્ર પાત્રાદિ વસ્તુ યત્નાથી લેવી મૂકવી અને મળમૂત્રાદિ નિર્જીવ જગ્યાએ પરઠવવા રૂપ) પાંચ સમિતિઓથી યુક્ત છે ત્રણ (મન વચન ને કાયાને ગોપવવા રૂપ) ગુપ્તિઓથી ગુપ્ત-ચપળતા રહિત છે (વાંચવું પૂછવું, શીખેલું સંભારી જવું ધર્મકથા કરવી અને શાસ્ત્રોના અર્થનો નિરંતર વિચાર કરવો તે રૂપ) સ્વાધ્યાય અને (આત્મચિંતનરૂપ) ધ્યાનમાં સદા મગ્ન રહે છે વૈરાગ્ય વાસિત જેઓનું ચિત્ત છે શબ્દાદિ વિષયોથી જેઓ વિરક્ત છે અને જેઓ મોહરૂપ કીચડમાં જરાપણ ખૂંચેલા નથી એવા મહામુનિવરોને મ્હારો નમસ્કાર થાઓ।।।। ૧૧

मू० न मूसिया इंदियतक्करेहिं,
विद्धा न जे मयरज्झयसरेहिं ।
न खुब्भिया दुट्ठपरिसहेहिं,
न गंजिया कोहमाइभडेहिं ॥१२॥

છા૦ ન મુષિતા ઇન્દ્રિયતસ્કરૈ-
विद्धा न ये मकरध्वजशरैः ।
न क्षुभिता दुष्टपरिषहै-
र्न गजिता क्रोधादिभटैः ॥१२॥

અર્થ--ઇંદ્રિયોરૂપ ચોરોથી જેઓ લૂટાયા નથી કામ બાણોથી જેઓ વિંધાયા નથી દુઃખરૂપ દુષ્ટ પરિષહો આવ્યે છતે જેઓ ક્ષોભ પામતા નથી અને ક્રોધાદિ કષાયો રૂપ સુભટો જેમને ગર્જી-હરાવી શક્યા નથી એવા મહાત્માઓને મ્હારો નમસ્કાર થાઓ ! । ૧૨

મૂ૦ अट्टाइ रुद्दाइ परिचयति,
धम्माइ सुक्काइ समायरंति ।
नवाइ पावाइ न बधयति,
पुव्विल्लयाइ निविसोज्झयंति ॥१३॥

છા૦ आर्त्तानि रौद्राणि परित्यजन्ति,
धर्माणि शुक्लानि समाचरन्ति ।
नवानि पापानि न बध्नन्ति,
पूर्वीयानि निर्विशोधयन्ति ॥१३॥

અર્થ—જેઓ (કુટુંબ ધન અને શરીર પ્રમુખને લગતી ચિંતા રૂપ) આર્ત્તધ્યાન અને (નિર્દયતાથી હિંસાદિ ક્રૂર કાર્યોની વિચારણા રૂપ) રૌદ્રધ્યાન ધરતા નથી પરન્તુ (અહિંસા, સંયમ અને તપના ચિંતનરૂપ) ધર્મ ધ્યાન તથા (આત્મ-પરમાત્મના વિચાર રૂપ) શુકલધ્યાન ધરે છે જેઓ

પાપ કર્મો કરતા–બાંધતા નથી, પરન્તુ પૂર્વ જન્મોમાં સંચેલાં–
સત્તામાં રહેલા કર્મોનું શોધન કરે છે (તપાદિક અનુષ્ઠાન
વડે નાશ કરે છે) એવા જ્ઞાની પુરુષોને મ્હારો નમસ્કાર
થાઓ!!! ૧૩

मू० तेसिं नमो दुक्करकारयाण,
महव्वए दुद्धर धारयाण ।
जिणागमे सुद्धपरूवगाण,
विसुद्धकरणे चरणे रयाण ॥१४॥

छा० तेभ्यो नमो दुष्करकारकेभ्यो,
महाव्रतानि दुर्धर धारकेभ्य ।
जिनागमानां शुद्धप्ररूपकेभ्यो,
विशुद्धकरणे चरणे रतेभ्यः ॥१४॥

અર્થ—દુઃખે પાળી શકાય એવા પંચ મહાવ્રતોના ધારણ
કરનારા જિનાગમોને અનુસરી શુદ્ધ ઉપદેશ આપનારા અને
જેઓ વિશુદ્ધ ચરણ સિત્તેરી તથા કરણ–સિત્તેરીને
કરનારા એવા તે દુષ્કર કાર્ય [illegible]રા સાધુઓને
નમસ્કાર થાઓ!!! ૧૪

मू० अह तु पुण्णि [illegible]
सुसाहुधम्मे [illegible]
इंदि पुणो ह [illegible]
चिठ्ठ जहा [illegible]

છા૦ यद्द तु पूर्वं गृहवासलीन,
सुसाधुधर्मे विमले न लीन ।
इदानीं पुनरहं घटशक्तिहीन-
स्तिष्ठामि[स्तिष्ठन्]यथा जलविरहे मीन ॥१५॥

અર્થ—હું તો પૂર્વ અવસ્થામાં (ગૃહસ્થાશ્રમમાં) સ્ત્રી-પુત્ર તથા વિષય સુખોમાં લીન થયો પરન્તુ નિર્દોષ એવા સાધુ ધર્મમાં (સાધુપણું સ્વીકારવામાં) લીન ન થયો. હવે તો (રોગાદિ કે વૃદ્ધાવસ્થાના કારણે) હું શક્તિહીન થઈ ગયો છું પાણી સૂકાઈ જતાં જેમ માછલું ગતિ વગરનું ચંચળપણું (ક્રિયા) કરી ન શકે તેમ હું પણ હવે શક્તિ વગરનો શું કરી શકું ? ૧૫

મૂ૦ जाणतओ भोगसुह अणिच्च,
घोरे भवे दुक्खभरे निभिच्छे ।
न लग्गओ दुविहे धम्मकिच्चे,
ठिओ अह कूडकवाडकिच्चे ॥१६॥

છા૦ जानन् भोगसुखमनित्य,
घोरे भवे दुःखभरे निर्भर्त्स्ये ।
न लग्नो द्विविधे धर्मकृत्ये,
स्थितोऽहं कूटकपाट कृत्ये ॥१६॥

અર્થ—દુઃખથી ભરેલ માટે તિરસ્કાર કરવા લાયક એવા આ ભયંકર સંસારને વિષે કામભોગના સુખોને અનિત્ય જાણવા છતાં તેનો ત્યાગ કરીને બે પ્રકારની (સાધુ કે શ્રાવકની) ધર્મકરણીમાં હું જોડાયો નહિ જેથી વિષયસુખોમાં રાચેલો હું કૂડકપટ કરવારૂપ કડકપાટ કૃત્યમાં ફસાઈ ગયો ૧૬

मू० आसापिसाएण धम्मे विमुक्को,
मणोरहे सव्वमणो-वियरो ।
हलोवरोहोव्व गिहे निलुक्को,
चिट्ठ जहा वानरो डालचुक्को ॥१७॥

छा० आशापिशाचेन धर्माद्विमुक्तो,
मनोरथे सर्वमनो-विश्रान्त ।
हलोपरोध इव गृहे निलीन-
स्तिष्ठामि [स्थितन्] यथा वानरः शाखाभ्रष्ट ॥१७॥

અર્થ—(આટલું મળ્યું, હજી આટલું મળે એટલે ધર્મ કરું ઇત્યાદિ) અનેક આશાઓ રૂપ પિશાચીઓથી પરવશ થઈને આવા મનના સર્વ મનોરથો (મનરૂપ રથો)-વિચારોમાં મશગૂલ થવાથી જાણે કોઈ આગ્રહ કરી રોકતો હોય ! તેમ ગૃહસ્થાશ્રમમાં (સ્ત્રી પુત્રાદિના સુખમાં) હું લીન થયો. મો ડાળ થકી પડી ગયેલા વાંદરાની પેઠે ધર્મથી વંચિત રહ્યો. ૧૭

मू० अइसनिलिट्ठा विसया अणिट्ठा,
करंडए छुट्टभुयगपुट्ठा ।
मोहंधगारे वि झडिचि दट्ठा,
अम्हारिसा नेव जमाति मूढा ॥१८॥

छा० अतिसंश्लिष्टा विषया अनिष्टा,
करण्डके क्षिप्तभुजङ्गस्पृष्टा ।
मोहान्धकारेऽपि झटिति दृष्टा,
अस्मादृशा नैव जानन्ति मूढा ॥१८॥

અર્થ—અત્યંત પીડા ઉત્પન્ન કરનારા અને દીઠા ન ગમે તેવા કરંડીયામાં નખાયેલા એવા પણ સર્પો અંધારામાં તેમનો સ્પર્શ કરવામાં આવે તો જેમ તરત ડંખે છે અને તેનું ઝેર ચડતાં માણસ બેભાન બની જાય છે તેમ ન ઇચ્છવા યોગ્ય એવાં વિષયસુખો અજ્ઞાનપણે સેવ્યા થકા પરિણામે આ ભવમાં રોગાદિ મહાન કષ્ટો ઉત્પન્ન કરે છે અને પરભવમાં નરકાદિ દુર્ગતિના દુઃખો પ્રાપ્ત કરાવે છે એવું જાણવા છતાં અભાગ્ય જેવા મૂર્ખ-મૂઢ જનો મોહનિદ્રામાં પડ્યા હોવાથી જાગતા નથી. ૧૮

मू० इत्तो खु मन्निज्ज अहं कयत्थो,
जं पाविओ सिवपुरगमणसत्थो ।
जिणिंदभणिओ धम्मो पसत्थो,
संसारजलहि तरणे समत्थो ॥१९॥

छा० इत खलु मन्येऽहं कृतार्थो
यत्प्राप्त शिवपुरगमनसार्थ ।
जिनेन्द्रभणितो धर्म प्रशस्त,
संसारजलधि तरणे समर्थ ॥१९॥

અર્થ—ખરેખર હવે હું મ્હારા આત્માને કૃતાર્થ થયો માનું છું કારણ કે મોક્ષ નગરે જવા સાથ (સહાયરૂપ) અને સંસારરૂપ સમુદ્રને તરવા (તારવા)માં સમર્થ એવો જિનેન્દ્રપ્રભુએ ભાખેલો ભલો ધર્મ મને પ્રાપ્ત થયો. ૧૯

मू० भत्तिभरो णाम सिणो अणाह,
विण्णत्तीय परमट्ठाण काह ।
पत्थेमि वत्थु अह किंपि नाहं,
भवे भवे दिंतु सुबोहिलाह ॥२०॥

छा० भक्तिभरो नामाऽस्मि नोऽनाथो,
विज्ञप्तिरिमा परमार्थेभ्य करिष्यामि ।
प्रार्थयामि वस्त्वह किमपि नाथ !,
भवे भवे ददतु सुबोधिलाभम् ॥२०॥

અર્થ—હે પ્રભુ ! આપ મ્હારા નાથ છતે હું અનાથ નથી ભક્તિભરેલ હૃદયથી આપને હું આ (નીચે પ્રમાણે) પરમાર્થ માટે (આત્મકલ્યાણ માટે) વિનતિ કરીશ તે સ્વીકારજો હું બીજી કોઈ (બાહ્ય) વસ્તુની આપની પાસે પ્રાર્થના કરતો નથી જે કંઈ માગણી છે તે એજ છે કે–હે પ્રભુ ! મને બોધિલાભ આપો (અર્થાત્ ભવોભવમા મને સમકિતપૂર્વક આપના વચન શ્રવણનો લાભ આપના ધર્મનો બોધ કે આપની સેવા મળો ' ।। ૨૦

मू० खमावणा सव्वजिया खमाण,
आलोयणाए चउसरणगमण ।
अणसण पच्चक्खाण च करण,
अतमि मे हुज्ज समाहिमरण ॥२१॥

छा० क्षमयामि सवजीवान् क्षमध्व,
आलोचनया चतु शरणगमनम् ।

अनशन प्रत्याख्यान च करण,

अते ममाऽस्तु समाधिमरणम् ॥२१॥

અર્થ—અંતે (મરણ સમયે) હું સર્વ જીવોને ખમાવું,
જીવો મને ક્ષમા-માફી આપે આલોચના (પાપના પ્રાય
ત) પૂર્વક ચાર (અરિહંત, સિદ્ધ સાધુ અને કેવળીએ ભાખેલા
ધર્મનું) શરણુ અંગીકાર કરી સર્વ પાપ-સ્થાનકના પચ્ચક્ખાણુ
ખાણ) પૂર્વક અણુસણુ (અન્ન, પાણી, સુખડી અને મુખવાસ
ચારે આહારનો જાવજીવ સુધી ત્યાગ કરવારૂપ સંથારો)
અને છેવટ સમાધિ ભાવે મ્હારૂં મરણુ થાય હે પ્રભુ!
મારી આપ પ્રત્યે એજ પ્રાર્થના છે!!! ૨૧

૦ जे भावणाए कुलय पढंति,

एयस्स चित्ते परिभावयंति ।

आण जिणंदाण सया कुणंति,

ते झत्ति निव्वाणसुहं लहंति ॥२२॥

ગા૦ ये भावनाया कुलकं पठन्ति,

एतत्स्वचित्ते परिभावयन्ति ।

आज्ञा जिनेन्द्राणां सदा कुर्वन्ति,

ते झटिति निर्वाणसुखं लभन्ते ॥२२॥

અર્થ—આ ભાવના કુલકને જે ભવ્યાત્માઓ ભણે
(મુખપાઠ કરે છે કે કરશે) પોતાના હૃદયમાં એનુ (ભાવના
કુલકનું) જે ચિંતન કરે છે (કે કરશે) અને જિનેન્દ્રપ્રભુની આજ્ઞા
જેઓ હમેશાં પાળે છે (કે પાળશે) તે જીવાત્માઓ શીઘ્ર
તરત મોક્ષનાં સુખ પામે છે (કે પામશે.) ૨૨

॥ वन्दे प्रवचनम् ॥

॥ श्री गुणानुरागकुलकम् ॥

मू० *सयलकल्लाण निलयं,
नमिऊण तित्थनाहपयकमलं ।
परगुणगहण सरूवं,
भणामि सोहग्गसिरिजणयं ॥१॥

छा० सकलकल्याण निलयं,
नत्वा तीर्थनाथपदकमलम् ।
परगुणग्रहण स्वरूपं,
भणामि सौभाग्य श्रीजनयम् ॥१॥

અર્થ—સકળ કલ્યાણના નિવાસસ્થાન એવા શ્રી તીર્થનાથ (શાસનના નાયક શ્રી મહાવીર) ભગવાનના ચરણકમળને નમીને સૌભાગ્ય (ઇચ્છિત વસ્તુની નિરંતર પ્રાપ્તિ અગર વિયોગ રોગ શોક ક્લેશ-કંકાશ વિગેરેનો અભાવ) અને શોભા (લોકમાં પોતાના સદ્ગુણની થતી પ્રશંસા)ને ઉત્પન્ન કરનાર પારકા ગુણોને ગ્રહણ કરવાનું સ્વરૂપ હું (જિનહર્ષ ગણી-આચાર્ય) કહું છું ૧

मू० उत्तमगुणाणुराओ,
निवसइ हिययंमि जस्स पुरिसस्स ।

* आर्यावृत्तम्

आतित्थयरपयाओ,

न दुलहा तस्स रिद्धिओ ॥२॥

छा० उत्तमगुणानुरागो,

निवसति हृदये यस्य पुरुषस्य ।

आतीर्थकरपद,

न दुर्लभास्तस्य (ऋ) रिद्धय ॥२॥

અર્થ—જે પુરૂષના હૃદયમાં ઉત્તમ ગુણવાન્ જનો તરફ અનુરાગ (પ્રેમ) વસતો હોય તે પુરૂષને તીર્થંકર પદ સુધીની દરેક રિદ્ધિઓ મળવી દુર્લભ નથી ૨

मू० ते धन्ना ते पुन्ना,

तेसु पणामो हविज्ज मह निच ।

जेसिं गुणाणुराओ,

अकित्तिमो होइ अणवरय ॥३॥

छा० ते धन्यास्ते पुण्या-

स्तेषु प्रणामो भवतु मम नित्यम् ।

येषां गुणानुरागोऽ-

कीर्त्तनीयो भवत्यनवरतम् ॥३॥

અર્થ—તેઓ વખાણવા લાયક છે, તેઓ પુણ્યશાળી છે અને તેઓના પ્રત્યે મ્હારો હમેશ નમસ્કાર હો ! કે જેમને નિરંતર ખરેખરો અથાગ ગુણાનુરાગ (ગુણગ્રાહીપણું) રહે છે ૩

मू० किं बहुणा भणिएण,

किंवा तविएण किंच दाणेण ।

इक्क गुणाणुराय,
सिक्खह सुक्खाण कुल भवण ॥४॥

छा० किं बहुना पठितेन,
किंवा तप्तेन किंवा दानेन ।
एकं गुणानुराग,
शिक्षत सुखाना कुलभवनम् ॥४॥

અર્થ—બહુ ભણવાથી શું ? અથવા બહુ તપ કરવાથી શું ? અથવા બહુ દાન દેવાથી (પણ) શું થનાર છે ? (જો ગુણગ્રાહીપણું ન હોય તો) (માટે) ફક્ત એક ગુણાનુરાગને શીખો કે જે (ગુણાનુરાગ) સુખોનું (ખાસ) ઉત્પત્તિસ્થાન છે ૪

मू० जइ वि चरसि तव-विउल,
पढसि सुय करिसि विविह कट्ठाइ ।
न धरसि गुणाणुराय,
परेसु ता निष्फल सयल ॥५॥

छा० यद्यपि चरसि तपो विपुल,
पठसि श्रुत करोषि विविधकष्टानि ।
न धरसि गुणानुराग,
परेषु तर्हि निष्फल सकलम् ॥५॥

અર્થ—જો કે તું ભારે તપ કરે છે શાસ્ત્ર ભણે છે અને (સુખ મેળવવા માટે) અનેક પ્રકારના કષ્ટ કરે છે પરં બીજાના ગુણો તરફ અનુરાગ (પ્રેમ) નથી ધરતો તો એ બ નિષ્ફળ છે ૫

मू० सोऊण गुणुक्करिस,
अन्नस्स करेसि मच्छर जइ वि ।
ता नूण ससारे,
पराहव सहसि सव्वत्थ ॥६॥

छा० श्रुत्वा गुणोत्कर्ष-
मन्यस्य करोषि मत्सर यद्यपि ।
तस्मान्नून ससारे,
पराभव सहिष्यसे सर्वत्र ॥६॥

અર્થ—બીજાના ગુણોની પ્રશસા સાભળીને જો તું મત્સર (ઈર્ષ્યા-અદેખાઈ) કરે છે, તો (તે કારણથી) તું નક્કીપણે આ સસારમા સઘળા સ્થળે પરાભવ પામીશ ૬

मू० गुणवताण नराण,
ईसाभर तिमिरपूरिओ भणसि ।
जइ कहवि दोसलेस,
ता भमसि भवे अपारमि ॥७॥

छा० गुणवता नराणा-
मीर्ष्याभरतिमिरपूरितो वक्ष्यसे ।
यदि कथमपि दोषलेश,
तर्हि भ्रमिष्यसि भवेऽपारे ॥७॥

અર્થ—ગુણવંત પુરુષોની ઇર્ષ્યાના જોરરૂપ અંધ

આધજો બનીને જો તું કોઈપણ રીતે લેશમાત્ર તેમના દોષ કહાડીશ તો પણ અપાર સંસારમાં ભમીશ ૭

मू० जं अब्भसेइ जीवो,
गुणं च दोसं च इत्थ जम्ममि ।
तं परलोए पावइ,
अब्भासेण पुणो तेण ॥८॥

छा० यदभ्यस्यति जीवो,
गुणं च दोषं चात्र जन्मनि ।
तत्परलोके प्राप्नोति,
अभ्यासेन पुनस्तेन ॥८॥

અર્થ—જીવ આ જન્મમાં ગુણ કે દોષમાંથી જેને અભ્યાસ પાડે તે અભ્યાસે કરીને ફરી પરલોકમાં પણ તેજ (ગુણ કે દોષને) પામે છે ૮

मू० जो जपइ परदोसे,
गुणसयभरिओ वि मच्छरभरेण
सो विउसाण मसारो,
पलालपुंजव्व पडिभाइ ॥९॥

छा० यो जल्पति परदोषान्,
गुणशतभृतापि मत्सरभरेण ।
स विदुषामसार,
पलालपुञ्ज इव प्रतिभाति ॥९॥

અર્થ—કોઈ પુરૂષ પોતે સેંકડો ગુણોથી ભરેલો છતાં પણ મત્સરના (મદના) આવેશથી પરાયા દોષ બોલે તો તે વિદ્વાન જનોમાં પરાળના પુળા સરખો દમ વગરનો (તુચ્છ) જણાય છે ९

मू० जो परदोसे गिण्हइ,
सयासते वि दुट्ठभावेणं ।
सो अप्पाण वधइ,
पावेण निरत्थएणा वि ॥१०॥

छा० य परदोषान् गृह्णाति,
सदसतोपि दुष्टभावेन ।
स आत्मान बध्नाति,
पापेन निरर्थकेनापि ॥१०॥

અર્થ—જે પુરૂષ દુષ્ટ ભાવથી છતા કે અછતા પરાયા દોષ ગ્રહણ કરે તે પોતાના આત્માને નિરર્થક પાપથી જોડે છે १०

मू० त नियमा मुत्तव्व,
जत्तो उप्पज्जए कसायग्गी ।
त वत्थु धारिज्जा,
जेणोवसमो कसायाण ॥११॥

छा० तन्नियमान्मोक्तव्य,
यत उत्पद्यते कषायाग्नि ।

तद्वस्तु धारयेद्,
येनोपशम कषायाणाम् ॥११॥

અર્થ—જેનાથી કષાયરૂપ અગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય તેવા મામ મોકસપણે છોડી દેવું અને જેનાથી કષાયો શાંત થાય વસ્તુ (કામ કે નિયમ) ધારણ કરવી (સ્વીકારવી) ૧૧

मू० जइ इच्छह गुरुअत्त,
तिहुअणमज्झमि अप्पणो नियमा ।
ता सव्वपयत्तेण,
परदोसविवज्जण कुणह ॥१२॥

छा० यद्योच्छत गौरव,
त्रिभुवनमध्य आत्मनो नियमात् ।
तर्हि सर्वप्रयत्नेन,
परदोषविवर्जन कुरुत ॥१२॥

અર્થ—જો તમે ત્રણ જગતની અ ૨ પોતાની મ્હોટાઈ મેળવવા ખરેખર ઇચ્છતા હો તો સવ પ્રયત્નથી પરાયા દોષોની નિંદા કરવાનું પૂરતી રીતે વર્જન કરો (છોડો) ૧૨

मू० घडहा पससणिज्जा,
पुरिसा सव्वुत्तमुत्तमा लोए ।
उत्तम उत्तम उत्तम-,
मज्झिमभावा य सव्वेसि ॥१३॥
जे अहम अहम अहमा,

गुरकम्मा धम्मवज्जिया पुरिसा ।
ते वि य न निंदणिज्जा,
किं तु दया तेसु कायव्वा ॥१४॥ जुम्म।

सं० चतुर्धा प्रशसनीया,
पुरुषा सर्वोत्तमोत्तमा लोके ।
उत्तमोत्तमा उत्तमा,
मध्यम भावाश्च सर्वेषाम् ॥१३॥
येऽधमाधमा अधमा,
गुरुकर्माणो धर्मवर्जिता पुरुषा ।
तेऽपि च न निन्दनीया,
किन्तु दया तेषु कर्त्तव्या ॥१४॥

અર્થ—આ જગતમા ચાર પ્રકારના પુરુષ સર્વ કોઈને પ્રશસા કરવા યોગ્ય છે–એક સર્વોત્તમોત્તમ બીજા ઉત્તમોત્તમ ત્રીજા ઉત્તમ, અને ચોથા મધ્યમ ૧૩ (ઉપરાંત) પાચમા અધમ અને છઠ્ઠા અધમાધમ એ (પાછળના બે) ભારે કર્મી અને ધર્મવર્જિત હોય [illegible] ત્તા તેઓની (પ્રશસા તો નજ કરવી પરંતુ) નિંદા પણ ન કરવી જોઈએ કિંતુ તેઓ ઉપર દયા કરવી જોઈએ ૧૪

मू० पचगुब्भडजुव्वण-
वतीणं सुरहिसारदेहाण ।
जुवईण मज्झगओ,
सव्वुत्तमरूववतीण ॥१५॥

आजम्म वभयारी,
मणवयकाएहि जो धरइ सील।
सव्वुत्तमुत्तमो पुण,
सो पुरिसो सव्वनमणिज्जो ॥१६॥ जुम्मं।

छा० प्रत्यगोद्गट यौवन-
यतीना सुरभि सार देहानाम्।
युवतीना मध्यगत,
सर्वोत्तमरूपवतीनाम् ॥१५॥
आजन्म ब्रह्मचारी,
मनोवाक्काय यो धरति शीलम्।
सर्वोत्तमोत्तम पुन,
स पुरुष सर्व नमनीय ॥१६॥

અર્થ—અંગે અંગમાં ફૂટી નીકળેલા આકરા યૌવનવાળી, સુગંધથી મ્હેકતા શરીરવાળી અને સર્વથી ઉત્તમ રૂપવાળી એવી સ્ત્રીઓના વચ્ચે રહીને જે પુરૂષ જન્મથી બ્રહ્મચારી રહી થકો મન વચન અને કાયાથી શિયળધારી રહે તે પુરૂષ સર્વોત્તમોત્તમ જાણવો અને તે સર્વ કોઇને નમવા લાયક (નેમ નાથ અને જંબુસ્વામી સરખા) હોય છે १५-१६

मू० एव विहजुवइगओ,
जो रागी हुज्ज कहवि इगसमय।
बीयसमयमि निंदइ,
त पाव सव्वभावेण ॥१७॥

जम्ममि तम्मि न पुणो,
हविज्ज रागो मणमि जस्स कया ।
सो होइ उत्तमुत्तम-
रुवो पुरिसो महासत्तो ॥१८॥ जुम्म ।

१७ एव विधयुवतिगतो,
यो रागी भवेत्कथमप्येक समयम् ।
द्वितीयसमये निन्दते,
तत्पाप सयमभावेन ॥१७॥
जन्मनि तस्मिन्न पुन-
र्भवेद्रागो मनसि यस्य कदा ।
स भवत्युत्तमोत्तम-
रूप पुरुषो महासत्त्व ॥१८॥ युग्म ॥

અર્થ—એવા પ્રકારની (સર્વોત્તમ રૂપવાળી) સ્ત્રીઓની ...ચે રહ્યો થકો જે પુરુષ કદાચ કોઈપણ પ્રકારે માત્ર એક ...ણભર મનમા કામાયમાન થાય પણ અકાર્યમા નહિ ફસાતા ...રત સાવધાન થઈ બીજી ક્ષણેજ તે (માનસિક) પાપને પૂર્ણ ...ભાવથી નિંદે અને ફરીથી તે જન્મમાં ક્યારે પણ તેના ...મનમા તેવો રાગ ઉત્પન્ન ન થાય તે પુરુષ (રહનેમી સરખો) ઉત્તમોત્તમ જાણવો તે પણ મહાબળવાન્ જ ગણાય છે ૧૭-૧૮

मू० पिच्छइ जुवईरूवं,
मणसा चिंतेइ अहव खण मेग ।

जो नायरइ अकज्जं,
पत्थिज्जंतो वि इत्थीहिं ॥१९॥
साहू वा सड्ढो वा,
सदारसंतोस सायरो हुज्जा ।
सो उत्तमो मणुस्सो,
नायव्वो थोव संसारो ॥२०॥ ॥जुम्म॥

छा० पश्यति युवतिरूपं,
मनसा चिंतयत्यथवा क्षणमेकम् ।
यो नाचरत्यकार्यं,
प्रार्थ्यमानोऽपिस्त्रीभि ॥१९॥
साधु र्वा श्राद्धो वा,
स्वदारसंतोपसागरो भवेत् ।
स उत्तमो मनुष्यो,
ज्ञातव्य स्तोकसंसार ॥२०॥ युग्मम् ॥

અર્થ—જે પુરૂષ સ્રીનું રૂપ જોઈને ક્ષણભર મનથી તેના તરફ ખેંચાયા છતા પણ અને તે સ્રીએ તેને બોલાવ્યા છતા પણ અકાર્યમા ફસાય નહિ પરતુ સાધુ હોય તો સાધુ તરીકે પોતાનું (સર્વથા) બ્રહ્મચર્ય વ્રત જાળવી રાખે અથવા શ્રાવક હોય તો સ્વદાર સંતોષી વ્રત (પોતાની સ્રીમાજ સંતોષ રાખી પરસ્રી ગમનનું સર્વથા પચ્ચક્ખાણ રૂપ નિયમ) પાળે તે સાધુ કે શ્રાવક ઉત્તમ પુરૂષ જાણવો તે પુરૂષ પણ અલ્પ સંસારી જાણવો ૧૯–૨૦

પ્રા० पुरिसत्थेसु पवट्टइ,
जो पुरिसो धम्मअत्थ पमुहेसु ।
अन्नुन्नमवाबाह,
मज्झिमरूवो हवइ एसो ॥२१॥

सं० पुरुषार्थेषु प्रवर्तते,
य: पुरुषो धर्मार्थप्रमुखेषु ।
अन्योन्यमव्याबाध,
मध्यमरूपो भवत्येष ॥२१॥

અર્થ—જે પુરૂષ ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણે પુરુષાર્થને અરસપરસ બાધ ન આવે એવી રીતે તેમા પ્રવર્તે (ધર્મ વખતે ધર્મ, અર્થ-ધન માટે ધધાના વખતે ધધો અને ઈંદ્રિયોને તૃપ્ત કરવાના વખતે ખાવુ પીવુ વિગેરે કરે તે સમકિતી નહિ પણ સમકિત પામવાને યોગ્ય બનેલો માર્ગાનુસારીના ૩૫ ગુણવાળો હોય) તે મધ્યમ પુરૂષ જાણવો ૨૧

પ્રા० एएसिं पुरिसाण,
जइ गुणगहण करेसि बहुमाणा ।
तो आसन सिवसुहो,
होसि तुम नत्थि सदेहो ॥२२॥

सं० एतेषां पुरुषाणां,
यदि गुणग्रहण करिष्यसि बहुमानात् ।
तर्ह्यासन्नशिवसुखो,
भविष्यसि त्व नास्ति सदेह ।

અર્થ—એ ચારે નગરના પુરુષોના ગુણોની જે તું બહુમાન ધરીને પ્રશંસા કરીશ, તો તું થોડા કાળમાંજ મોક્ષનાં સુખ મેળવીશ તેમાં કશો સંદેહ નથી. ૨૨

मू० पासत्थाइसु अहुणा,
सजमसिढिलेसु मुक्कजोगेसु ।
नो गरिहा कायव्वा,
नेव पससा सहामज्झे ॥२३॥

छा० पार्श्वस्थादिष्वधुना,
संयमशिथिलेषु मुक्तयोगेषु ।
नो गर्हा कर्त्तव्या,
नैव प्रशंसा सभामध्ये ॥२३॥

અર્થ—આજકાલ સંયમ પાળવામાં ઢીલા પડેલા, યોગક્રિયાહીન (સંયમની કરણી-આચાર વગરના એવા પાર્શ્વસ્થ-માત્ર સાધુ વેષધારી પુરુષોની બાબતમાં સભા વચ્ચે ન તો તેમની નિંદા કરવી અને ન તો પ્રશંસા કરવી. ૨૩

मू० काऊण तेसु करुण,
जइ मन्नइ तो पयासए मग्गं ।
अह रूसइ तो नियमा,
न तेसिं दोस पयासेइ ॥२४॥

छा० कृत्वा तेषु करुणा,
यदि मन्यते तर्हि प्रकाशयेन्मार्गम् ।

अथ रुष्यन्ति तर्हि नियमा-
न तेषां दोषं प्रकाशयेत् ॥२४॥

અર્થ—તેઓ પર કરૂણા લાવીને જો તેઓ માને એમ હોય તો ખરો રસ્તો બતાવવો પણ જો તેમ કરતા તેઓ ગુસ્સે થાય તો પછી આપણે તેમના દોષ પ્રકાશવા નહિ ૨૪

मू० संपइ दूसमसमए
दीसइ थोवो वि जस्स धम्मगुणो ।
बहुमाणो कायव्वो,
तस्स सया धम्मबुद्धीए ॥२५॥

छा० सम्प्रति दूषम समये,
दृश्यते स्तोकोऽपि यस्य धर्मगुण ।
बहुमानः कर्त्तव्य,
तस्य सदा धर्मबुद्धया ॥२५॥

અર્થ—આજના વિષમ વખતમાં જેની પાસે થોડા પણ ધાર્મિક ગુણ દેખવામાં આવે તેના તરફ હમેશા ધર્મબુદ્ધિથી બહુમાન બતાવતા રહેવું ૨૫

मू० परगच्छे सयगच्छे,
जे संविग्गा बहुस्सुया मुणिणो ।
तेसिं गुणाणुराय,
मा मुंचसु मच्छरप्पहओ ॥२६॥

छा० परगच्छे स्वकगच्छे,
ये संविग्ना बहुश्रुता मुनय ।
तेषा गुणानुराग,
मा मुञ्च मत्सरप्रहत ॥२६॥

અર્થ—પરાયા ગચ્છમાં અગર પોતાના ગચ્છમા જે વૈરાગ્યવાન્ અને વિદ્વાન મુનિયો હોય તેમના તરફ મત્સર-ઈર્ષ્યા ભાવથી ગુણાનુરાગ મૂકતો નહિ ૨૬

मू० गुणरयणमंडियाणं
बहुमाण जो करेइ सुद्धमणो ।
सुलहा अन्नभवंमि य,
तस्स गुणा हुति नियमेणं ॥२७॥

छा० गुणरत्नमण्डिताना,
बहुमान य करोति शुद्धमना ।
सुलभा अन्यभवे च,
तस्य गुणा भवन्ति नियमेन ॥२७॥

અર્થ—ગુણરૂપી રત્નોથી શણગારાયલા-ઉત્તમ ગુણવાળા પુરૂષોનું જે શુદ્ધ મનથી બહુમાન કરે તેને બીજા ભવમા તે તે ગુણો સુલભ થઈ પડે ૨૭

मू० एय गुणाणुराय,
सम्म जो धरइ धरणीमज्झमि ।
सिरिसोमसुंदरपय,
सो पावइ सव्वनमणिज्ज ॥२८॥

છા૦ एव गुणानुरागं,
　　सम्यग्यो धरति धरणीमध्ये ।
　थी सोमसुन्दरपदं,
　　स प्राप्नोति सर्वनमनीयम् ॥२८॥

અર્થ—આ ગુણાનુરાગને જે પુરૂષ સમ્યક્—સારી રીતે આ પૃથ્વીમા રહી ધારણ કરે તે સોમસુન્દર–શોભતા ચંદ્ર જેવા શાંતિમય અને સર્વેને નમનીય (તીર્થંકરરૂપ) પદને પામે ૨૮

॥ वन्दे सद्गुरुम् ॥

॥ उपदेश रत्नमाला ॥

॥ मङ्गलाचरणम् ॥

मू० *उव एस रयणकोस,
नासिअ-नीसेस-लोग-दोगच्च ।
उवएस-रयण-माल,
वुच्छं नमिऊण वीरजिण ॥१॥

छा० उपदेशरत्नकोष,
नाशितनिःशेषलोकदौर्गत्यम् ।
उपदेश रत्नमाला,
वक्ष्ये नत्वा वीरजिनम् ॥१॥

અર્થ—ઉપદેશરૂપી રત્નોના ભંડાર સરખા અને જગતના જીવોની સંપૂર્ણ દુર્ગતિનો નાશ કરનાર એવા શ્રી મહાવીર પ્રભુને નમસ્કાર કરીને હું (પદ્મજિનેશ્વરસૂરિ) ઉપદેશરત્નમાળાને કહીશ. ૧

मू० जीवदयाइ रमिज्जइ,
इंदियवग्गो दमिज्जइ सयावि ।

---

* आर्यावृत्तम्

सच्च चेव वविज्जइ,
धम्मस्स रहस्स मिणमेव ॥२॥

छा० जीवदयायां रम्यते,
इन्द्रियवर्गो दम्यते सदापि ।
सत्यं चैव कथ्यते,
धर्मस्य रहस्य मिदमेव ॥२॥

અર્થ—મનુષ્ય જીવનાં પાળવામાં રમણ કરે, પાંચે ઇન્દ્રિયોને દમે (વશ કરે) અને સાચુ બોલે એજ ધર્મનું (ધર્મ પામ્યાનુ) રહસ્ય (નિશાની) છે ૨

મૂ૦ सील न हु खंडिज्जइ,
न संवसिज्जइ समं कुसीलेहिं ।
गुरुवयणं न खलिज्जइ,
जइ नज्जइ धम्मपरमत्थो ॥३॥

छा० शीलं न खलु खण्डयते,
न संवस्यते समं कुशीलैः ।
गुरुवचनं न स्खल्यते,
यदि ज्ञायते धर्मपरमार्थः ॥३॥

અર્થ—ધર્મનો પરમાર્થ (સત્ય સ્વરૂપ) જો જાણવામાં આવેલ હોય તો માણસ શિયળનું ખંડન ન જ કરે કુશીલ—દુરાચારી સ્ત્રી પુરુષો સાથે ન વસે (તેમનો પરિચય—સોબત ન કરે) અને ગુરૂના વચનની સ્ખલના (ભંગ—ઉલ્લંઘન) ન ન કરે ૩

मू० चवलं न चंकमिज्जइ,
निरइज्जइ नेव उब्भडो वेसो,
वक्कं न पलोइज्जइ
रुट्ठा वि भणंति किं पिसुणा ॥४॥

छा० चपलं न चङ्क्रम्यते,
निरज्यते नैवोद्भटो वेषः।
वक्रं (वक्रं) न प्रलोक्यते,
रुष्टा अपि भणन्ति किं पिशुना ? ॥४॥

અર્થ—જો મનુષ્ય ચપળતાથી (ઉદ્ધતાઈથી) ન ચાલે, ઉદ્‌ભટ (ફિનસી-ભભકાદાર) વેશ (પોષાક) ન પહેરે અને વાંકુ (આડી નજરે) ન જુવે તો તેને કોપાયમાન થયેલા એવા પણ ચાડીયાઓ (અદેખા લોકો) શું કહી શકવાના હતા? અર્થાત્ તેઓ તેના સંબંધમાં કંઇ પણ બોલી શકવાના નથી ૪

मू० नियमिज्जइ नियजीहा,
अवियारियं नेव किज्जइ कज्जं।
न कुलक्कमो य लुप्पइ,
कुविओ किं कुणइ कलिकालो ? ॥५॥

छा० नियम्यते निजजिह्वा,
अविचारितं नैव क्रियते कार्यम्।
न कुलक्रमं च लुप्यते,
कुपितः किं करोति कलिकालम् ॥५॥

અર્થ—જે માણસ પોતાની જીભને (ખાવા, પીવા અને બોલવામાં) વશ રાખે વગર વિચાર્યુ કોઈ કામ ન કરે અને પોતાના કુળના જે ધર્મ-કર્મ તેને ન છોડે તો તેને કોપાયમાન થયેલો એવો કળિકાળ પણ શું કરી શકે ? અર્થાત્ કળયુગ કે દુષમ કાળ પણ તેને દુઃખદાયક ન થાય. ૫

मू० मम्म न उल्लविज्जइ,
कस्स वि आल न दिज्जइ कया वि।
को वि न उक्कोसिज्जइ,
सज्जणमग्गो इमो दुग्गो ॥६॥

छा० मर्म नोल्लप्यते,
कस्याप्याल न दीयते कदापि।
कोऽपि नोत्क्रुश्यते,
सज्जनमार्गोऽयं दुर्गः ॥६॥

અર્થ—કોઈના મર્મ (દોષ) પ્રગટ ન કરવાં કોઈના ઉપર ક્યારે પણ ખોટું આળ (કલંક) ન ચડાવવુ અને કોઈ ઉપર આક્રોશ ન કરવો (તિરસ્કાર પૂર્વક કઠોર શબ્દ કોઈને ન કહેવો), એ મજબૂત કિલ્લા સરખો સજ્જન પુરૂષોનો માર્ગ છે ૬

मू० सव्वस्स उवयरिज्जइ,
न पम्हसिज्जइ परस्स उवयारो।
विहलं अवलंबिज्जइ,
उवएसो एस विउसाणं ॥७॥

छा० सर्वस्योपक्रियते,
न विस्मर्यते परस्योपकार ।
विहृत्य गेऽवलम्ब्यते,
उपदेश एव विदुषाम् ॥७॥

અર્થ—પ્રાણિમાત્ર ઉપર મનુષ્યે ઉપકાર કરવો કોઈપણ માણસે પોતા ઉપર કરેલો ઉપકાર કદી પણ ભૂલવો નહિ અને દીન-દુખી જીવોને આશરો આપવો એવો ઉપદેશ વિદ્વાનો કરે છે ૭

मू० को वि न अब्भत्थिज्जइ,
किज्जइ कस्स वि न पत्थणा भंगो ।
दीणं न जंपिज्जइ,
जीविज्जइ जाव जिअलोए ॥८॥

छा० कोऽपि नाभ्यर्थ्यते,
क्रियते कस्यापि न प्रार्थनाभंग ।
दीनं न च जल्प्यते,
जीव्यते यावज्जीवलोके ॥८॥

અર્થ—કોઈની પાસે કંઈ પણ માગવુ નહિ (હાથ લંબાવવો નહિ) કોઈની પણ પ્રાર્થના (યાચના)નો ભગ કરવો નહિ અને કોઈ પાસે પણ દીનતાના (રાંકડાપણાના) વચન બોલવા નહિ જીંદગી પર્યંત આ પ્રમાણે વર્તનાર પુરૂષ જગતમા પૂજ્ય બને છે ,

मू० अप्पा न पसंसिज्जइ,
निंदिज्जइ दुज्जणो वि न कया वि।
बहु बहुसो न हसिज्जइ,
लब्भइ गुरुअत्तणं तेण ॥९॥

छा० आत्मा न प्रशस्यते,
निन्द्यते दुर्जनोऽपि न क्वापि।
बहु बहुशो न हस्यते,
लभ्यते गुरुत्व तेन ॥९॥

અર્થ—માણસે પોતાની પ્રશંસા ન કરવી દુષ્ટ માણસની પણ નિંદા ન કરવી અને ઘણું ઘણું હસવું નહિ એ પ્રમાણે વર્તવાથી મ્હોટાઈ મળે છે.

मू० रिउणो न वीससिज्जइ,
कयावि वंचिज्जइ न वीसत्थो।
न कयग्घेहि हविज्जइ,
एसो नायस्स [illegible] ॥१०॥

छा० रिपोर्न विश्वस्यते,
कदापि वञ्च्यते न विश्वस्तः।
न कृतघ्नै भूयते,
एष न्यायस्य [illegible] ॥१०॥

અર્થ—માણસે દુશ્મનને [illegible] ઉપર વિશ્વાસ રાખનારને છેતરવો ન કરવો ઓળવવો (ભૂલવો) નહિ એ [illegible] કરેલા [illegible] ન્યાયનું રહ

મૂ० रज्जिज्जइ सुगुणेसु,
बज्झइ राओ न नेहवज्जेसु ।
किज्जइ पत्तपरिक्खा,
दक्खाण इमो य कसवट्टो ॥११॥

छा० रज्यते सुगुणेषु,
बध्यते रागो न स्नेहवर्ज्येषु ।
क्रियते पात्रपरीक्षा,
दक्षाणामयं च कषपट्ट ॥११॥

અર્થ—ગુણી પુરુષો દેખીને રાજી થવું સ્નેહ વગરના માણસો સાથે પ્રેમ જોડવો નહિ અને પાત્રપરીક્ષા (ગુણી કે અવગુણી યોગ્ય કે અયોગ્ય માણસની તપાસ) કરવી આ બાબતમાં ડાહ્યા માણસોની કસોટી છે ૧૧

મૂ० नाकज्जमायरिज्जइ,
अप्पा पाडिज्जइ न य वयणिज्जे ।
न य साहस चइज्जइ,
उप्पिज्जइ तेण जगहत्थो ॥१२॥

छा० नाकार्यमाचर्य्यते,
आत्मा पात्यते न च वचनीये ।
न च साहस त्यज्यते,
उत्पद्यते तेन जगद्धस्त ॥१२॥

અર્થ—માણસ જો કોઈ અકાર્ય (ન કરવા લાયક કામ) ન કરે જગતમાં નિંદાને પાત્ર એવા કાર્યમાં આત્માને જો

નહિ અને ગમે તેવી આફત આવી પડે તો પણ સાહસ (ઉત્સાહ કે ધીરજ) ન છોડે તો તે માણસ લોકોની આંગળીએ ચડે (જગતમા ઉંચો રહે) ૧૨

मू० वसणे वि न मुज्झिज्जइ,
मुच्चइ माणो न नाम मरणे वि ।
विहवक्खए वि दिज्जइ,
वयमसिधारं खु धीराण ॥१३॥

छा० व्यसनेऽपि न मुह्यते,
मुच्यते मानो न नाम मरणेऽपि ।
विभवक्षयेऽपि दीयते,
व्रतमसिधारं खलु धीराणाम् ॥१३॥

અર્થ—ગમે તેવું કષ્ટ આવી પડે તો પણ મુંઝાવુ નહિ મરણ આવે પણ (મરતાં સુધી પણ) પોતાની લીધેલી ટેક–આખડી બરાબર નિભાવવી અને વૈભવ ચાલ્યા જવા છતા પણ દાન આપવુ આ વીર પુરૂષોનો ખાંડાની ધાર સરખો માર્ગ છે ૧૩

मू० अइनेहो न वहिज्जइ,
रूसिज्जइ नेव पिये वि पइदिह ।
वन्नारिज्जइ न कम्मी,
जलजली दिज्जइ दुहाण ॥१४॥

छा० अतिस्नेहो नोह्यते,
रूप्यते नैव प्रियेऽपि प्रतिदिनम्

घृष्यते न कलि,
जलाञ्जलिर्दीयते दु खानाम् ॥१४॥

અર્થ—કોઇની સાથે અતિ સ્નેહ કરવો નહિ, તેમજ પ્રિયમા પ્રિય જન સાથે વારવાર રીસાવુ નહિ અને કજ્યા-ક્લેશ-કકાસ વધારવા નહિ આ પ્રમાણે વર્ત્તવાથી દુખને જળાજળી દેવાય છે (દુખ આવતું નથી) ૧૪

मू० न कुसगेण वसिज्जइ,
वालस्स वि घिप्पए हिय वयण ।
अनयाउ निवट्टिज्जइ,
न होइ वयणिज्जया एव ॥१५॥

छा० न कुसगेन वस्यते,
बाल्स्यापि गृह्यते हित वचनम् ।
अन्यायात्तु निवृत्यते,
न भवति वचनीयतैवम् ॥१५॥

અર્થ—જે માણસ કુસોબતમા વસે નહિ બાળક પાસેથી પણ હિતવચન ગ્રહણ કરે અને અનીતિ–અન્યાયના માર્ગથી પાછો ફરે-દૂર રહે તેની જગતમા કદી પણ નિંદા થતી નથી ૧૫

मू० विहवे वि न मच्चिज्जइ,
न विसीइज्जइ असपयाए वि ।
वट्टिज्जइ समभावे,
न होइ रणरणइ सतावो ॥१६॥

छा० निभवेऽपि न मद्यते,
न विपाद्यतेऽसम्पद्यपि ।
वृत्यते समभावे,
न भवति स्त्यरत्यो सन्ताप ॥१६॥

અર્થ—પૂર્વ પુણ્યના યોગે વૈભવ-ધન સંપત્તિની પ્રાપ્તિ થવા છતા તેનો (અસ્થિર જાણીને) ગર્વ કરવો નહિ, અશુભના ઉદયે વૈભવહીન (દરિદ્રાવસ્થા) દશામાં પણ ખેદ કરવો નહિ અને હમેશા (સુખ દુ:ખમાં સંયોગ વિયોગમાં કે શત્રુ મિત્ર પર) સમભાવ રાખવો. આમ વર્તવાથી કદી પણ સંતાપ થતો નથી ૧૬

मू० वन्निज्जइ मिच्चगुणो,
न परुक्ख न य सुयस्स पच्चक्ख ।
महिलाउ नोभया वि हु,
न नस्सइ जेण माहप्प ॥१७॥

छा० वर्ण्यते भृत्यगुणो,
न परोक्ष न च सुतस्य प्रत्यक्षम् ।
महिलाया नोभयेऽपि खलु,
न नश्यते येन माहात्म्यम् ॥१७॥

અર્થ—પરોક્ષમાં (બીજા પાસે) નોકરના ગુણોના વખાણ કરવા નહિ (પણ મોઢે વખાણ કરવી) પુત્રનાં વખાણ મોઢે નજ કરવા (પણ બીજા પાસે કરવા) અને સ્ત્રીના વખાણ મોઢે કે બીજા પાસે પણ ન કરવા આમ કરવાથી મોટાઈ નાશ પામતી નથી ૧૭

मू० जंपिज्जइ पियवयण,
किज्जइ विणओ य दिज्जए दाण ।
परगुणगहण किज्जइ,
अपूलमतं वसीकरण ॥१८॥

छा० जल्प्यते प्रियवचन,
क्रियते विनयश्च दीयते दानम् ।
परगुणग्रहण क्रियते,
अमूल्यमत्र वशीकरणम् ॥१८॥

અર્થ—માણસે હમેશાં પ્રિયવચન બોલવું, દરેકનો વિનય કરવો ઉદારતાપૂર્વક દાન આપવું અને દરેકમાંથી (ચેતન્ય કે જડ–દરેક પ્રાણીમાંથી અને દરેક પદાર્થમાંથી) ગુણગ્રહણ કરવું–ગુણગ્રાહી થવું એ અમૂલ્ય વશીકરણ છે ૧૮

मू० पत्थावे जंपिज्जइ,
सम्माणिज्जइ खलो वि बहुमज्झे ।
नज्जइ सपरविसेसो,
सयलत्था तस्स सिज्झति ॥१९॥

छा० प्रस्तावे जल्प्यते,
सम्मान्यते खलोऽपि बहुमध्ये ।
ज्ञायते स्वपर विशेष,
सकलार्थास्तस्य सिध्यन्ति ॥१९॥

અર્થ—અવસરને ઉચિત (જે વખતે જે બોલવું જરૂરતું હોય તેવું) બોલવું, ઘણા માણસોના વચ્ચે દુષ્ટ માણસને પણ

બહુમાન-સન્માન આપવું અને સ્વ અને પરનો (પોતાનો કોણ અને પારકો કોણ ? અગર પોતાનું શું અને પારકું શું ? વિગેરેનો) બોધ સમજવો આ પ્રમાણે કરનારા સર્વ કાર્યોમાં સિદ્ધિ-સફળતા મેળવે છે ૧૯

મૂ૦ मताईण न पासे,
गम्मइ न हु परगहे अबीएहिं ।
पडिवम पालिज्जइ,
सुकुलीणत्त हवइ एव ॥२०॥

છા૦ मन्त्रादीना न पार्श्वे,
गम्यते न खलु परगृहेऽद्वितीये ।
प्रतिपन्न पाल्यते,
सुकुलीनत्व भवत्येवम् ॥२०॥

અર્થ—મંત્ર તંત્રાદિકના માર્ગે ન જાય (ફસવા ન ફસાય) પારકે ઘેર એકલો ન જાય અને અંગીકાર કરેલ (પ્રતિજ્ઞા-ટેક વિગેરે) અખંડ પાળે તે મનુષ્યમાં કુલીનપણું હોય ॥ ૨૦

મૂ૦ भुजइ भुजाविज्जइ,
पुच्छिज्जइ मणोगयं कहिज्ज सयं ।
दिज्जइ लिज्जइ उचिय,
इच्छिज्जइ जइ थिरं पिम्मं ॥२१॥

છા૦ भुज्यते भोजय्यते,
पृच्छयते मनोगतं कथ्यते स्वयम् ।

दीयते दीयते-उचित,

पृच्छ्यते यदि स्थिरं प्रेम ॥२१॥

અર્થ—ખાવુ, ખવરાવવુ અંતરની વાત (સુખ દુ:ખની શુભ વાત) પુછવી તેમજ કહેવી ઉચિત (યોગ્ય) વસ્તુ લેવી અને દેવી પ્રેમને સ્થિર કરવાનો આ માર્ગ [illegible] (અર્થાત્ પ્રીતિના એ ૭ લક્ષણો છે) ૨૧

मू० को वि न अवमन्निज्जइ,

न गव्विज्जइ गुणेहिं नियएहिं ।

न य विम्हओ वहिज्जइ,

बहुरयणा जेणिमा पुहवी ॥२२॥

छा० कोऽपि नापमान्यते,

न गर्व्यते गुणं निजरै ।

न च विस्मय उह्यते,

बहुरत्ना येनेय पृथ्वी ॥२२॥

અર્થ—માણસે કોઈનુ પણ અપમાન ન કરવું પોતાના ગુણોનો ગર્વ ન કરવો અને કોઈ બાબતમા વિસ્મય ન પામવુ કારણ કે આ પૃથ્વી અનેક રત્નોથી (વિદ્યા શક્તિ—આત્મબળ વિગેરે અનેક ગુણોથી શોભતા સત્પુરૂષરૂપી રત્નોથી) ભરેલી [illegible] ૨૨

मू० आरभिज्जइ लहुय,

किज्जइ कज्ज महतम वि पच्छा ।

न य उक्करिसो किज्जइ,

लब्भइ गुरुअत्तण जेण ॥२३॥

छा० आरम्यते लघुक,
क्रियते कार्यं महदपि पश्चात् ।
न चोत्कर्षं क्रियते,
रूप्यते गुरुत्व येन ॥२३॥

અર્થ—કોઈ પણ કામનો આરંભ (શરૂઆત) ઉતાવળે કરવા નહિ પરન્તુ ધીમે ધીમે કરવો (ઉતાવળે આંબા ન પાકે ઉતાવળાના પાણીયા ધીરાના પ્રસાદ) કામની શરૂઆત કર્યા પછી પાછા ન પડવુ પણ તેને હિંમતથી કોઈ પણ રીતે પાર પ્હોંચાડવુ અને થયેલા કાર્યનો ગર્વ ન કરવો, આ ખરી મહત્તા (મોટાઈ)ની નિશાની છે (૨૦)

मू० झाइज्जइ परमप्पा,
अप्पसमाणो गणिज्जइ परो वि ।
किज्जइ न राग दोसो,
छिज्जिज्जइ तेण ससारो ॥२४॥

छा० ध्यायते परमात्मा,
आत्मसमानो गण्यते परोपि ।
क्रियेते न रागद्वेषौ,
छिद्यते तेन ससार ॥२४॥

અર્થ—પરમાત્માનું (જેમણે સર્વ કર્મોનો-જન્મ જરા ને મરણનો નાશ કર્યો છે તેમનુ) ધ્યાન કરવુ સર્વ જીવાત્માઓને પોતાના આત્મા સરખા ગણવા અને કોઈ ઉપર રાગ કે-દ્વેષ—

ન કરવો આ પ્રમાણે વનનાર પુરુષના (જન્મ-જરા મરણાદિ
રૂપ) સંસારનો નાશ થાય છે ૨૪

मू० उवएस रयणमाल,
जो एव ठवइ सुठ्ठु निपकंठे ।
सो नर सिवसुहलच्छी-
वच्छयले रमइ सच्छाइ ॥२५॥

छा० उपदेशरत्नमाला,
य एव स्थापयति सुष्ठु निजकंठे ।
स नर शिवसुखलक्ष्मी-
वक्ष स्थले रमते स्वेच्छया ॥२५॥

અર્થ—આ ઉપદેશરૂપી રત્નોની માળા જે પ્રાણી પોતાના
કંઠે ધારણ કરે છે (વાંચી વિચારી તે પ્રમાણે વર્તે છે) તેને
મોક્ષ સુખરૂપ લક્ષ્મી જલ્દી પ્રાપ્ત થાય છે ૨૫

मू० एव पउम जिणेसर-
सूरिवयणगुफरम्मिय वहइ ।
भव्वजणो कठ गय,
विउल उवएसमालमिणं ॥२६॥

छा० एव पद्मजिनेश्वर-
सूरिवचनगुफरम्यका वहतु ।
भव्यजन कण्ठगता,
विपुलामुपदेशमालामिमाम् ॥२६॥

અર્થ—હે ભવ્યજનો ! આ પ્રમાણે પદ્મજિનેશ્વરસૂરિ-આચાર્યે પોતાના વચનો રૂપી પુષ્પોથી ગુંથેલી મનોહર અને વિશાળ એવી આ ઉપદેશમાળાને હમેશા તમારા કંઠમા (ગળામા) ધારણ કરી રાખો ૨૬

આ બોધદાયક પ્રકરણોમાના દરેક શબ્દો શાન્તિપૂર્વક વાચવા અને સંપૂર્ણપણે સમજવા દરેક વાચકને સપ્રેમ વિનતિ છે

સમાપ્તમ્

—નોધાટચો—

આપને જૈનધર્મના હરકોઈ જાતના પુસ્તકો-જેવા કે નોવેલો, ચરિત્રો, સઝાયમાળાઓ, મૂળ, ભાષાંતર તથા ટીકાવાળા સૂત્રો (આગમો), પાઠય પુસ્તકો, ઈનામ લ્હાણી માટે તેમજ લાયબ્રેરી માટે ગ્રંથો વગેરે જોઈતા હોય તે મેળવવાનું વિશ્વાસ પાત્ર નીચેનું સ્થળ આપની ડાયરીમા નોધી લેશો.

આ ઉપરાંત પુસ્તકો શુદ્ધ છાપી આપવાના તથા પ્રુફ શુદ્ધિના કામ માટે અમને પૂછાવી લેશો તો ઘણો સારો ફાયદો થશે

પત્ર વ્યવહાર—

જીવણલાલ છગનલાલ, સંઘવી.

પચભાઈની પોળ, અમદાવાદ

—નોધીલ્યો—

આપને જૈનધર્મના હરકોઈ જાતના પુસ્તકો-જેવા કે નોવેલો, ચરિત્રો, સઝાયમાળાઓ, મૂળ, ભાષાતર તથા ટીકાવાળા સૂત્રો (આગમો), પાઠય પુસ્તકો, ઈનામ વ્હાણી માટે તેમજ લાયબ્રેરી માટે ગ્રંથો વગેરે જોઈતા હોય તે મેળવવાનું વિશ્વાસપાત્ર નીચેનું સ્થળ આપની ડાયરીમા નોધી લેશો.

આ ઉપરાંત પુસ્તકો શુદ્ધ છાપી આપવાના તથા પ્રુફ શુદ્ધિના કામ માટે અમને પૂછાવી લેશો તો ઘણો સારો ફાયદો થશે. પત્ર વ્યવહાર.-

જીવણલાલ છગનલાલ, સઘવી.

પચભાઈની પોળ, અમદાવાદ.